TÁMOP 5.2.3 - KISTÉRSÉGI TÜKÖR

Hevesi kistérség

Bevezetés ... 2

1. A kistérség általános jellemzése ... 4

1.1. Földrajzi elhelyezkedés, településszerkezet és közlekedés ... 4

1.2. Lakáshelyzet, lakókörnyezet ... 6

1.3. Gazdasági helyzet, adottságok és lehetőségek ... 9

1.4. Szegénységi kockázat a kistérség településein ... 11

2. Háttér információk a népességről ... 12

2.1. A népesség általános jellemzése, főbb demográfiai jellemzői ... 12

2.2. Cigány népesség ... 16

3. Gyerekes családok ... 16

3.1 A gyerekes családok anyagi helyzete, gyerekszegénység ... 18

3.2 Gyerekes családok alapvető szükségleteinek kielégítése, a családok depriváltsága ... 18

4. Foglalkoztatottság és munkanélküliség ... 20

5. Lakáskörülmények ... 23

6. Képességek fejlesztése – gyerekek napközbeni ellátása és közoktatás ... 26

6.1. Az intézmények elérhetősége és általános adatai a kistérségben és a településeken ... 26

6.1.1. Óvoda ... 28

6.1.2 Általános iskola ... 31

6.2. Iskolai teljesítmény ... 33

6.3. Továbbtanulás, lemorzsolódás ... 35

6.4. Hozzáférés IT-eszközökhöz ... 35

6.5. Pedagógiai szakszolgálat ... 35

7. Gyerekes családokat célzó személyes szolgáltatások, szakellátások és támogatások ... 36

7.1. Személyes szolgáltatások, szakellátások, intézmények ... 36

7.2. A szociális támogatások, segélyezés a kistérségben és a településeken ... 39

8. Egészségesebb gyerekkor ... 41

8.1. Egészségi állapot, egészséges születés mutatói ... 41

8.2. Intézmények és szolgáltatások ... 41

Kistérségi helyzetelemzés[1]

Bevezetés

A „Legyen jobb a gyermekeknek” Nemzeti Stratégiáról szóló országgyűlési határozat szerint „bár a legszegényebbeknek és a legkiszolgáltatottabbaknak van szüksége a legmagasabb szakértelemre, a legjobb minőségű szolgáltatásokra, ehelyett sokszor a minimumforrásokból létező, félmegoldást jelentő szolgáltatási lehetőségek, kvázi-szakmai segítségek jutnak nekik.”[2]

„Az ellátatlanság hátterében számos tényező áll. A gyerekeknek, illetve a gyerekes családoknak nyújtott közszolgáltatások szabályozási és finanszírozási rendszere nem veszi figyelembe az országban tapasztalható jelentős területi egyenlőtlenségeket[3]. A szabályozás nem a valós szükségletekhez, hanem többnyire csak a létszámokhoz igazodik. A „valós szükségletekről” keveset tudunk, ám az közismert, hogy a hátrányos helyzetű településeken az átlagnál sokkal nagyobb arányban élnek rossz helyzetű gyerekek, akiknek szükségletei az átlagosnál jóval nagyobbak. Ugyanakkor még a szabályozás szerint szükséges létszámokat sem tudják az illetékes felelősök biztosítani: egyes területeken (pl. gyerekorvos, gyógypedagógus) kiáltó a szakember-hiány.

A hiányok, ellátatlanságok az egészségügyi, gyerekjóléti, szociális alapellátásoknál, valamint a pedagógiai szakszolgálatok szolgáltatásainál egyaránt megfigyelhetők. A finanszírozás jelenleg csaknem egységes normái nem teszik lehetővé a szükségletekhez igazodó számú

---

[1] A kistérségi helyzetelemzéshez több adatforrást használtunk fel annak megfelelően, hogy mely területeken honnan voltak elérhetők a legaktuálisabb és legpontosabbnak tűnő adatok és statisztikák. Ennek alapján a helyzetelemzés különböző fejezeteinél különböző adatbázisokat használtunk, ezeket a megfelelő helyeken jelöltük. Alapvetően a TEIR elektronikusan hozzáférhető adatbázisait használtuk, elsősorban a KSH Területi statisztikai adatait (2007, 2008), a KSH Népszámlálási adatait (2001), a Szociális Ágazati Információs Rendszer adatait (2007). Ezek mellett szerepelnek adatok az OKM 2008-as közoktatási statisztikájából, a Mikrocenzusból (2005), és az ÁFSZ statisztikáiból.
Az elektronikus adatbázisok mellett felhasználtuk a kistérségekben 2009 tavaszán-nyarán készült kérdőíves adatfelvételek eredményeit. Ezek a kistérségben élő, 0-18 éves gyereket nevelő családokra reprezentatívak, mintegy 300 háztartásos mintával dolgozva, így eredményeik számos fontos információt adnak a gyerekes családok, a szülők és a gyerekek helyzetéről. Az országos helyzettel történő összehasonlításra a TÁRKI Monitor 2007-es adatai alapján van lehetőség, de számos esetben csak tájékoztató jellegűek az adatok; nem lehet teljes mértékben megfeleltetni a kistérségi adatoknak.

[2] 47/2007. (V. 31.) OGY határozat a "Legyen Jobb a Gyermekeknek!" Nemzeti Stratégiáról, 2007-2032)

[3] Ugyanerre a problémára hívta fel a figyelmet két szervezet is a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség felzárkóztatását célzó program értékelésekor: Javaslat a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat munkatervéhez, MAGOSZ, 2009. január 21., http://www.nfu.hu/az_lhh_program_a_magyar_nenzeti_videki_halozat_elnoksegi_ulesen), illetve Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat elnöksége a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség felzárkóztatására indított programról, 2009. április, http://www.nfu.hu/az_lhh_program_a_magyar_nenzeti_videki_halozat_elnoksegi_ulesen)

szakember foglalkoztatását. Emellett számos szolgáltatás azért hiányzik, mert azok működtetése csak nagyobb lélekszámú (10-20-40 ezer fő feletti város) településeken kötelező. Márpedig a hátrányos helyzetű kistérségekben sok a kistelepülés és alkalmasint nincs is nagyobb város. Ezeket a legelemibb mennyiségi összefüggéseket foglalja össze az 1. tábla. A gyerekek, és különösen a többségében nem csak anyagi segítségre szoruló rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek sokkal nagyobb arányban élnek a hátrányos, illetve leghátrányosabb helyzetű kistérségekben, mint amilyen arányban oda jutnak a szolgáltatások.

1.sz. tábla: Az össznépesség, a szegények és a szolgáltatások területi megoszlása

	Összes LHH(47)	*Ebből: LHH 33*	Nem LHH	Összesen	n, ezer
	1	*2*	3	1+3	
ORSZÁG LAKOSSÁGÁNAK MEGOSZLÁSA					
Össznépesség, 2007	15	*10*	85	100	10 045
0-19 évesek, 2005 (Mikrocenzus)	17	*11*	83	100	2 209
SZEGÉNYEK - feltételezett szükségletek megoszlása *					
Roma népesség, 2001(Népszámlálás)	34	*34*	66	100	190
Rendszeres szociális segélyezettek, 2007	45	*32*	55	100	195
Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők, 2007	36	*25*	64	100	490
SZÜKSÉGLETEK KIELÉGÍTÉTTSÉGÉNEK MUTATÓI, példák					N
Betöltött védőnői helyek (2007)	16	*11*	84	100	4 900
Házi gyermekorvosi szolgálatok száma (2007)	11	*6*	89	100	1 581
Bölcsődei férőhelyek megoszlása (2007)	6	*3*	94	100	25 000
Családi napközivel rendelkező települések megoszlása (2007)	4	*0*	96	100	71
Óvodai férőhelyek megoszlása (2008)	16	*10*	84	100	354 000
Gyermekjóléti szolgáltatásba bevont gyerekek (2007)	23	*15*	77	100	121 000
Adósságkezelő szolgálatok száma kistérségenként (2007)	15	*12*	85	100	75
(Településszám)	*28*	*23*	*72*	*100*	*3 152*

Forrás: TEIR, szociális AIR adatbázisa
* A szegények kistérségek szerinti megoszlására közvetlen adat nincs. A segélyben részesülők száma közelítő információ.

Feltűnő a védőnői és gyermekorvosi ellátottság kistérségi lejtőhöz és az annak alapján feltételezhető szükségletekhez képest fordított alakulása. Régóta ismert és évek óta nem változó tény a 0-3 évesek napközbeni ellátásának (bölcsőde, családi napközi) fejlettebb régiókban történő koncentrálódása. Az óvodai ellátás adatai kedvezőbben alakulnak, pontosabban az ellátatlanságok egyformán érintik a különböző helyzetű kistérségek településeit.

A problémák nagyságrendjéhez (segélyezettek megoszlása) képest már a szociális szolgáltatások (gyerekjóléti szolgálat és családsegítő szolgálat) száma is kevésnek tűnik. A gyerekjóléti szolgáltatásokban ellátott gyerekek száma pedig messze elmarad az ezekre a térségekre jellemző veszélyeztetettségi vagy védelembe vételi gyakoriságokhoz képest. A leghátrányosabb helyzetű kistérségekben a veszélyeztetettségi arány a 0-17 évesek körében csaknem kétszerese a többi kistérségre jellemző szintnek (15,5, illetve 8,6%[4]), a védelembe vett gyerekek átlagos száma is másfélszerese a jobb helyzetű kistérségekre jellemző adatoknak (átlagosan 100 0-17 éves közül 3, illetve 2 gyerek[5]).

Égető kérdés az adósságkezeléshez való hozzáférés hiánya. A szabályozás– a szociális törvény szerint csak a 40 ezer lakos feletti településeken kötelező az ellátást – eleve sújtja a nagyváros-hiányos és természetesen az aprófalvas, hátrányos helyzetű régiókat."[6]

1. A kistérség általános jellemzése

1.1. Földrajzi elhelyezkedés, településszerkezet és közlekedés

A Hevesi kistérség Heves megye déli részén, a Nagyalföld peremén helyezkedik el. Területe 698 négyzetkilométer. A megye legdélebbi kistérsége, melyet északon az M3-as autópálya, nyugaton és délen a megyehatár, keleten pedig a Tisza határol. Szomszédos kistérségei: a Füzesabonyi, a Gyöngyösi (Heves Megye), a Jászberényi, a Tiszafüredi (Hajdú-Bihar Megye) és a Szolnoki (Jász-Nagykun-Szolnok Megye) kistérségek.

A kistérségi központ, Heves a kisebb súlyú központok közé tartozik: a környező települések számára nem igazán jelent erős vonzó hatást: mindössze hat községnek ingázási célpontja. Jászberény, Gyöngyös, Visonta és Eger ipara, valamint Budapest foglalkoztatja az ingázók zömét. Az elmaradott, alapvetően mezőgazdasági karakterű hevesi kistérség belső egyenlőtlenségei a rendszerváltozás óta nőnek. A falvak többségének helyzete romló-stagnáló, csupán Tarnaméra és Boconád jövedelemszintje éri el a vidéki átlagot - kedvező foglalkoztatás mellett, javuló tendenciát mutatva,. Bár Heves város nem nevezhető jelentős

[4] Forrás: KSH, TEIR 2007-es adataiból összeállított adatbázisa (2009. május)
[5] Forrás:, mint előbb.
[6] A Bevezetés idézet, forrása:
Ferge és mtsai: A gyermekszegénység elleni nemzeti stratégia sorsa költségvetési megszorítások és válság idején. In: Stratégiai kutatások 2008-2009. Kutatási jelentések. MEH-MTA, Budapest 2009., 22-24. oldal

gazdasági centrumnak, egy szűk településgyűrű mégis kialakult környezetében (Hevesvezekény, Tenk, Pély, Erdőtelek). Legkedvezőtlenebb a helyzet azokon a településeken, ahol magas, 50%-ot meghaladó a roma lakosság aránya - Tarnazsadányon, Tarnaörsön, Kömlőn, Erken, Átányon. A települések egy részében az ipar (Boconád, Tarnaméra), másik részében a szolgáltatások (Kisköre, Heves) jelentik a megélhetés fő forrását, de akad olyan falu is, ahol a mezőgazdaság a legjelentősebb gazdasági tényező.

A kistérségen belüli főutak és mellékutak minősége rossz, nem vonzó a befektetők számára, a minőségromlás növeli a balesetveszélyt. Mind a települések közötti, mind a településeken belüli utak felújításra, illetve burkolásra szorulnak. Helyközi autóbuszjárat minden települést érint, helyi autóbuszjárat a kistérségben nem közlekedik. A területet behálózó távolsági autóbuszjáratok a kistérség településeinek zömét érintik. A 17 településből 5 rendelkezik menetrendszerinti, rendszeres vasúti közlekedéssel, működő vasútállomással, ezek közül négyből lehet Hevesre közvetlenül jutni. Autóbuszos tömegközlekedéssel 11 településből kevesebb, mint félóra, a többiből kevesebb, mint 1óra út alatt lehet a kistérségi központba jutni.

A külső, nagytérségi elérést tekintve a Hevesi kistérséget közúti tranzit folyosó közvetlenül nem érinti, de az M3 gyorsforgalmi út a kistérség északi határán halad. A települések két helyen érhetik el az autópályát: a mellékútvonal szerepű Heves-Nagyfüged közötti útról és a 31-es számú főútról. Az autópálya elérési ideje a kistérség központjától kevesebb 30 percnél.

A kistérségi központtól 111 km-re fekvő *főváros leggyorsabb elérése* Hevesről gépkocsival a Heves-Gyöngyös mellékút - M3 gyorsforgalmi út útvonalon 1,5 óra, autóbusszal 2 óra 10 perc, vonattal 1 óra 50 perc. Közvetlen vonat nem jár Budapestről Hevesre, egyszeri kálkápolnai átszállással érhető el a fővárosból a kistérségi központ naponta 8 alkalommal, közvetlen autóbusz pedig 10-szer jár. A 86 km-re fekvő régióközpont, Miskolc leggyorsabb elérése Hevesből gépkocsival a 31. sz. főúton és az M3, valamint az M30 gyorsforgalmi utakon 1 óra, vonattal 1 óra 20 perc, autóbusszal 2 óra. Közvetlen vonat Hevesről Miskolcra nem indul, de naponta 7-szer egyszeri kálkápolnai átszállással lehet a kistérségi központból a régióközpontba jutni, közvetlen autóbusz Hevesből egyszer jár. A 42 km-re fekvő megyeszékhely, Eger leggyorsabb elérése Hevesből gépkocsival a 31. sz. főúton, az M3 gyorsforgalmi úton és a 25. sz. főúton 45 perc, vonattal 2 óra 20 perc, autóbusszal 1 óra 15 perc. Közvetlen vonat nem jár Hevesből Egerbe, de naponta 3 alkalommal lehet egyszeri kálkápolnai átszállással odajutni, közvetlen autóbusz 22-szer jár.

1.2. Lakáshelyzet, lakókörnyezet

Lakásállomány. A Hevesi kistérségben a statisztika szerint összesen 14.495 lakás van, ennek 29%-a a központban, Hevesben található. Átlagosan 13%-uk lakatlan, legnagyobb százalékban ott, ahol sok az üdülőépület (Kisköre, Tiszanána, ahol 30%). Legkisebb a nem lakott lakások aránya Tenken (2%) és Hevesvezekényben (6%).

A lakókörnyezet

A kistérség településein a környezet rendezését a közmunka illetve a közhasznú munka keretében látják el. Az e célokra igényelt és felhasznált támogatások sokat javítottak a települések külső megjelenésén, de a települések, közterületek, középületek fejlesztésére nincs elegendő forrás, pedig ez a kistérség gyenge megtartóerejének, vonzerejének javításához nagyon fontos lenne.

A kistérség valamennyi településén biztosított a kommunális hulladékok elszállítása és az elszállított hulladék megfelelő elhelyezése, a lakásoknak azonban csak 81,1%-ából kerül elszállításra a hulladék.

A keletkező **hulladék** regionális hulladéklerakó telepen kerül lerakásra. A szelektív hulladékgyűjtés 2004 februárjában indult, és folyamatosan bővítik területét.

Jelentős a felhagyott, rekultiválásra szoruló kommunális hulladéklerakók száma, melyek rendezését a hulladékgazdálkodási társulások keretében, pályázati támogatással kívánják megoldani. Illegális hulladéklerakók a térség majd minden településén előfordulnak, és felszámolásuk általában csak időszakos megoldást jelent. A felhagyott hulladéklerakók rekultivációjának esetleges elmaradása hosszú távú szennyező forrást és tájsebet jelenthet.

A vidékfejlesztési stratégia szerint összességében a kistérség 4 településén található elégtelen infrastruktúrával rendelkező lakókörnyezet, az e területeken élő családok száma Erken a legmagasabb (338 család), majd Tiszanána következik 56 családdal, Átányon 30, Erdőteleken 12 család él nem elfogadható lakókörnyezetben.

Vezetékes vízellátás és szennyvízcsatornázás, vízrendezés

Vízellátás, szennyvízkezelés. A kistérség minden településén biztosított a vezetékes vízellátás, és a KSH 2007. évi adatai alapján a lakások 91,5%-a vezetékes vízzel ellátott. A bekapcsolt lakások arányát tekintve a kistérség települései közül Tarnaszentmiklós (67,8%),

Tarnabod (75,4%) és Erk (77,6%) rendelkezik a legrosszabb mutatókkal. A közműolló Erdőteleken a legnyitottabb (1226 ivóvízhálózattal ellátott, csatornahálózatra nem kötött lakás.)

A vezetékes vízellátással, vízszolgáltatással kapcsolatban a kistérségben általános problémát nem jeleztek, de Átány, Erdőtelek, Erk és Tiszanána településeken vannak ellátatlan illetve nem teljes körűen ellátott településrészek, melyek sok esetben a roma származású emberek által lakottak.

Meleg folyóvíz a lakások 29%-ában nem található. Ebből a szempontból ugyanúgy Tarnaszentmiklós van a leginkább lemaradva (mindössze a lakások 40%-ában van melegvíz). A kistérség otthonainak egyharmadában nincs vízöblítéses WC, a legrosszabb helyzetben az alábbi községek vannak: Tarnaszentmiklós 63%-os, Tarnabod 62%-os, Zaránk 55%-os, Erk 54%-os és Tarnazsadány 50%-os ellátatlan lakásaránnyal.

Szennyvízkezelést tekintve, közcsatorna-hálózattal 2006. év végén a 17 település közül mindössze 3 – Heves, Kisköre és Tiszanána – rendelkezett, és a kistérség lakásállományának 33,8%-a csatlakozott a csatornahálózathoz. Így tehát a kistérség településeinek jelentős részén – 14 település - nem megoldott a keletkező kommunális szennyvizek kezelése. A szennyvízhálózathoz csatlakozó lakások száma és aránya elmarad a vezetékes vízhálózathoz kapcsolódó lakásokétól, és alacsonyabb mind a megyei, mind az országos átlagtól. Tenken részben kiépült a szennyvízcsatorna hálózat és a kistelepülési természetközeli tisztítómű, de a program befejezéséhez nem kapott a település támogatást, Átányban pedig előkészítették a szennyvízberuházást, de a megvalósítás támogatás hiányában nem realizálható. További 7 település is tervezi a szennyvízkezelés megoldását, Tiszanána pedig az üdülőterület szennyvízcsatornázását.

Vízrendezés. A kistérség településein a belterületi csapadékvíz-elvezető létesítmények valamilyen szinten kiépültek, de a folyamatos karbantartás hiánya nagyobb esők idején gondot okoz. Ezt fokozza a belvízveszély. Problémát jelent, hogy a településeken a vízrendezési létesítmények fenntartásának szervezeti háttere sem biztosított. Vízrendezést a kistérség 11 települése tervez megvalósítani.

Vezetékes energiaellátás

A **villamos energiát** fogyasztó háztartások száma a korábbi években 100%-os volt, a KSH 2006. évi adatai alapján azonban a kistérség 10 településén nem minden lakás rendelkezik

villamos energiával. Ezek egy része valószínűleg nem lakott ingatlan, más részüknél azonban valószínűleg a fizetésképtelenség miatt került kikapcsolásra az áram.

Hálózati **gázellátá**s csak Tarnabodon nincs, és viszonylag magas a lakások rákötöttségi aránya – 75,4%. A gázhálózat kiépítését követően a vezetékes gázt fogyasztó háztartások száma települési és térségi szinten egyaránt exponenciális növekedést mutatott, az energiaárak növekedése azonban megállította a gázfogyasztás növekedését.

Az energiaellátás jelenleg is a hagyományos energiahordozók felhasználásán alapul, a geotermikus és egyéb megújuló energia felhasználásában egyenlőre nem történt előrelépés. A nyilvántartott 22 hévízkút közül a legtöbb mezőgazdasági és vízmű hasznosítású, Hevesen és Tarnamérán van fürdő, strand.

Távközlési és informatikai ellátás

A vezetékes **telefon, a mobil** telefon szolgáltatás a kistérség minden településén elérhető. A mobil hálózati szolgáltatások elterjedésével valamivel csökkent a vezetékes telefonállomások száma. A **kábeltévé** szolgáltatásra előfizetők 1000 lakosra jutó száma 50 fő volt 2005-ben a KSH adatai szerint (megyei átlag 122 előfizetés/1000 fő), mely a megye kistérségei között a leggyengébb. A KSH 2006. évi adatai szerint kábeltévé szolgáltatás csak a kistérség három településén működött. A szélessávú **internet** előfizetők 1000 lakosra jutó száma 2006-ban a KSH adatai szerint 29,6 fő, mely a megye kistérségei közül a második leggyengébb (országos átlag 83, megyei átlag 49 előfizető/1000 lakos). 2008-ban a szélessávú internet két település – Kömlő és Tarnabod – kivételével mindenhol elérhető a kistérségben, de ezeken is tervezik a szolgáltatás biztosítását. A szélessávú internet hozzáférés alapvetően szükséges az információhoz való hozzáféréshez és a korszerű távmunka esetleges elterjedéséhez.

1.3. Gazdasági helyzet, adottságok és lehetőségek

A Hevesi kistérség gazdasági adottságaira a jó termőképességű földek, a megfelelő éghajlati viszonyok jellemzőek. A kistérségben általában kevés a szikes, használhatatlan legelő, a Tisza ártere, a barna erdőtalajok és a humuszos barnatalajok, réti talajok optimális feltételeket nyújtanak a mezőgazdálkodás, kertészet számára. A térség termelési szerkezete hasonlít az országoshoz, a három jól elkülöníthető talajadottságú területen találhatók termelési övezete (zöldség, kertészeti termelés, erős hagyománnyal rendelkező dinnyetermesztés, gabona-és takarmánynövények termesztése).

A térség jellemzően rurális. Természeti adottságai a mezőgazdasági termelésnek kedveznek, azonban a mezőgazdaság kedvező adottságai ellenére sem tudta megtalálni a kitörési pontjait. A kistérségben a rendszerváltást követően jelentősen átrendeződött a lakosság megélhetését legnagyobb mértékben biztosító mezőgazdaság. Megszűntek a termelőszövetkezetek, a térség legnagyobb agrár munkáltatója, a Hevesi Állami Gazdaság privatizációjára is sor került. Az 1-5 hektáros birtokokon gazdálkodók igyekeznek megélhetést keresni a gabona- és takarmánytermeléssel, kertészkedéssel. Az utóbbi időben a korábban jelentős állattenyésztési ágazat visszaszorult. A 2000-es évekre jellemző a vetőmagtermelés, a gyümölcstermesztés felfutása és az olajos növények térhódítása a termelési szerkezetben.

A térség gazdaságföldrajzi adottságai és az agrárgazdálkodás dominanciája miatt az iparfejlesztés kevésbé játszott szerepet. Céltudatos ipartelepítésre az 1970-es években került sor, elsősorban Heves város kezdeményezésére és szerepvállalásával. Az 1970-80-as időszakban több nagyobb ipari üzem, gyár alapított gyáregységet Hevesen. Az új ipari munkahelyeket 20-22 százalékban Heves környéki községek bejáró lakosai látták el. A rendszerváltást követően az anyavállalatok piacvesztése, a szerkezetváltás következtében a hevesi gyáregységek, kihelyezett üzemek döntő többsége megszűnt (pl. BERVA), vagy átalakult (pl. MEZŐGÉP). A könnyűipar és az élelmiszeripar, a kereskedelem tartja pozícióit. Az élelmiszer feldolgozóipar még elmarad lehetőségeitől, a könnyűipart a piaci függőség befolyásolja. A térségben alapított, illetve megjelenő magánvállalkozások, főként az építőanyag, faipar, húsfeldolgozás és szolgáltatások területén a munkaerő kapacitás csak egy szerény részét tudták alkalmazni. A korábbi – főként gépipari tevékenységet ellátó üzemek – megszűnésük óta kihasználatlanok.

A térség településeinek többsége nem rendelkezik meghatározó, 10 fő feletti foglalkoztatást biztosító vállalkozásokkal, üzemekkel. E falvakban a legnagyobb foglalkoztató az önkormányzat.

1. sz. ábra: Vállalkozói aktivitás változása Heves megyében, a régióban és országosan, 2003-2007

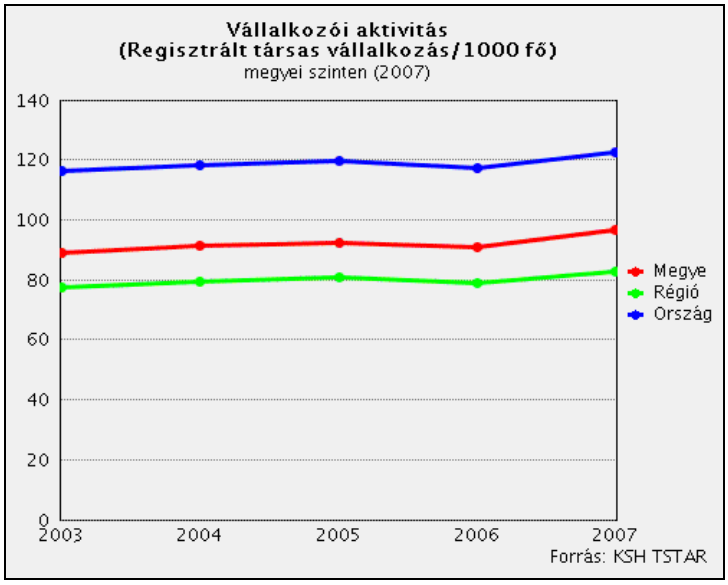

Forrás: TEIR, KSH

1.4. Szegénységi kockázat a kistérség településein

Az MTA Regionális Kutató Központja által számolt szegénységi kockázati érték[7] a kistérség településeinek kétharmadában (11 település) nagyon magas (9-10) mértékű. További három településen az értékek a magas kategóriába (7-8) tartoznak. Tenken a szegénységi kockázat átlagos (6), Boconádon alacsony (4), míg Tarnaméra a nagyon alacsony (1) kockázatú települések közé tartozik. A számított értékek egybeesnek a tapasztalatokkal: a legrosszabb helyzetű községek (Átány, Erk, Kömlő, Tarnabod, Tarnaörs, Tarnazsadány) még a kistérségen belül is hatalmas lemaradással küzdenek. Ezekben a falvakban jelentős a cigány lakosság aránya, munkalehetőségek szinte egyáltalán nincsenek, és minden szempontból kiesnek a kistérségi, megyei vérkeringésből. Ugyanakkor Boconád, Tenk és Tarnaméra – ahogyan a szegénységi kockázat jelzi – jobb módú falvak, kevés cigány népességgel, rendezett és folyamatosan fejlődő településképpel.

2. sz. ábra: Szegénységi kockázat a Hevesi kistérség településein

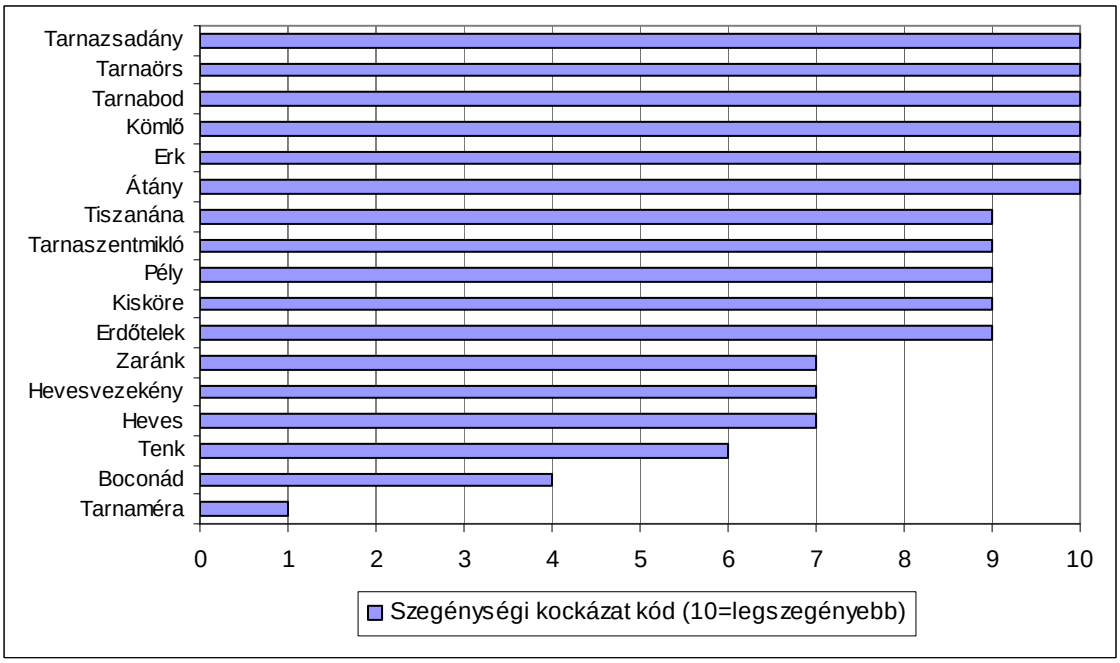

Forrás: MTA RKK, 2007.

[7] Az MTA Regionális Kutató Központja által számított érték. A szegénység mértékét jelző típusképző mutatók: Fiatalodási index (a 15 évesnél fiatalabbak a 60 évnél idősebbek arányában), 2005; Középfokú végzettségűek aránya a 18 évesnél idősebb népesség körében, 2001; Egy állandó lakosra jutó adózott jövedelem és nyugdíj összege havonta, 2005; Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, 2001; Regisztrált munkanélküliek a 18-59 évesek arányában, 2005; Rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők aránya a 0-17 évesekből, 2006; Nem korbetöltött nyugdíjasok aránya, 2005; Egy állandó lakosra jutó adózott jövedelem, 2005.

2. Háttér információk a népességről

2.1. A népesség általános jellemzése, főbb demográfiai jellemzői

A Hevesi kistérség lakónépessége 2008-ban 35 467 fő, állandó népessége 37 498 fő. A kistérség lakónépessége 1990 és 2008 között 1558 fővel csökkent, amely 18 év alatt 4,2%-os népességcsökkenést jelent.

Lakosságszámával a megye hét kistérsége közül a negyedik legnépesebb a Hevesi. A tizenhét település átlagos népességszáma 2086 fő. A kistérségi központban, Heves városban 10 959-en élnek, a másik városban, Kiskörén 2964-en. A legnépesebb község a 3357 fős Erdőtelek, míg a legkisebb lélekszámú a 459 fős Zaránk.

3. sz. ábra: A lakónépesség változása a Hevesi kistérségben, 1990-2008.

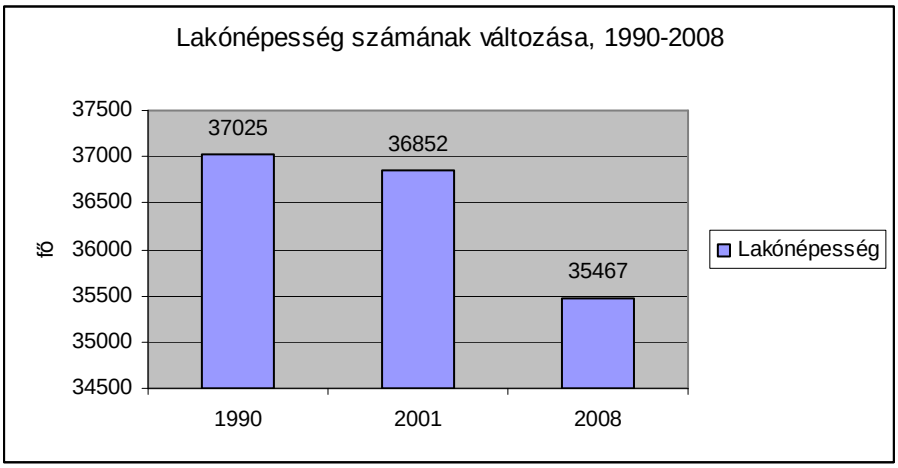

Forrás: KSH, Népszámlálás, 1990, 2001., TEIR adatbázis, 2009.

A kistérség állandó népességének korcsoportonkénti megoszlása valamelyest eltér az országos arányoktól. A 0-2 évesek népességen belüli aránya 3,5%, a 3-5 éveseké 3,4%, a 6-13 év közöttieké 10,4%, a 14-17 éveseké 5,7%, a 18-59 éveseké 56,4%, míg a 60 évnél idősebbek a népesség egyötödét (20,60%) teszik ki. A 17 évnél fiatalabb gyerekek teljes népességen belüli aránya 23%, az országban 19,3 százalék. Az országos adatokhoz viszonyítva a kétévesnél fiatalabbak és a 3-5 év közöttiek aránya 0,7, illetve 0,6 százalékkal magasabb a kistérségben, mint az országban (2,8% és 2,9%). A 60 év felettiek aránya nem sokban különbözik az országos aránytól (21,4%), így a kistérség egészére nem jellemzőbb az elöregedés nagyobb mértékben, mint az országban átlagosan.

2. sz. tábla: A Hevesi kistérség lakónépessége és állandó népességének korcsoportonkénti száma, 2008.

Település	Lakónépesség	Állandó népesség	Állandó népességből											
			0-2 évesek		3-5 évesek		6-13 évesek		14-17 évesek		18-59 évesek		60 éven felüliek	
			%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma
Átány	1450	1606	2,9	335	3,1	353	9,3	1068	5,6	644	58,8	6753	20,4	2340
Boconád	1327	1402	3,4	105	3,1	96	10,3	322	5,3	166	58,3	1823	19,7	617
Erdőtelek	3357	3556	5,1	82	5,5	89	13,5	217	5,3	85	51,4	826	19,1	307
Erk	888	938	2,7	38	2,1	30	9,1	128	3,8	53	57,1	800	25,2	353
Hevesvezekény	646	712	3,1	109	3,0	108	10,2	364	6,5	232	57,2	2034	19,9	709
Kömlő	1870	2014	4,6	43	4,2	39	12,5	117	6,9	65	52,2	490	19,6	184
Pély	1493	1620	1,8	13	2,7	19	7,3	52	5,8	41	57,4	409	25,0	178
Tarnabod	721	818	4,7	95	4,7	94	14,7	296	5,4	109	53,9	1086	16,6	334
Tarnaméra	1672	1752	3,2	52	3,3	53	11,8	191	6,2	101	55,2	895	20,2	328
Tarnaörs	1840	1861	6,5	53	6,8	56	17,4	142	7,2	59	48,3	395	13,8	113
Tarnaszentmiklós	920	951	2,3	40	1,6	28	8,0	140	6,3	111	58,0	1017	23,7	416
Tarnazsadány	1226	1321	4,1	77	4,2	78	10,3	192	5,9	109	54,8	1019	20,7	386
Tenk	1200	1246	3,5	33	3,7	35	10,1	96	5,0	48	56,3	535	21,5	204
Tiszanána	2475	2611	5,0	66	4,3	57	10,6	140	6,7	88	52,8	698	20,6	272
Zaránk	459	468	2,7	34	3,4	42	8,6	107	5,8	72	59,6	743	19,9	248
Heves	10959	11493	4,2	109	3,7	96	11,6	302	5,6	146	53,3	1392	21,7	566
Kisköre	2964	3129	3,8	18	1,5	7	5,6	26	2,8	13	48,5	227	37,8	177
Összesen	**35467**	**37498**	**3,5**	**1302**	**3,4**	**1280**	**10,4**	**3900**	**5,7**	**2142**	**56,4**	**21142**	**20,6**	**7732**

Forrás: TEIR adatbázis, 2009.

A 0-5 éves gyerekek számára vonatkozóan vannak előrejelzések[8]. Ezek szerint az ebbe a korosztályba jelenleg tartozó 2582 gyerek száma 2011-re mintegy kétszáz fővel emelkedik (2786 főre). Kilenc településen (köztük a két várossal) növekvő a tendencia, nyolc községben csökkeni fog a korcsoport létszáma, de a kistérségi mérleg így is pozitív. A becslés szerint Erdőtelken várható a legjelentősebb a gyerekszámemelkedés (90 fővel), és hasonló mértékű növekedéssel lehet számolni Hevesen, Kiskörén, Pélyen és Tiszanánán. Azokon a településeken, ahol a 0-5 évesek száma csökken (Boconád, Erk, Hevesvezekény, Tarnabod, Tarnaörs, Tarnazsadány, Tenk, Zaránk), átlagosan 8 gyerekkel lesz kevesebb 2011-re. Tíz évvel később, 2021-re a kistérség egészében több 0-5 év közötti gyerek lesz, mint 2008-ban, viszont a 2011-es előrejelzéshez képest számuk 95 fővel csökkeni fog.

[8] MTA RKK, 2007. Az előreszámítás a 2001-es népszámlálás adatai alapján készült. Településsoros előrejelzés 2011-re, 2016-ra és 2021-re a Mellékletben.

A kistérségben a korcsoport száma 2008 és 2011 között 8 százalékkal emelkedik, miközben az országban – 2005 és 2011 között – csak 3 százalékos a növekedés[9].

A megyére vonatkozóan csak a 0-4 évesekre érhető el előreszámítás[10], amely a kistérségi és az országos tendenciával szemben a kisgyerekek számának csökkenését jelzi: 2005-ben a 0-4 év közöttiek száma 15 199 fő, amely 2011-re 1 százalékkal csökkeni fog (15 037 fő).

2008-as adatok alapján a kistérség teljes népessége fogy, a természetes fogyás mértéke 192 fő. Mindössze négy településen (Erk, Tarnabod, Tarnaörs, Tarnazsadány) látható kismértékű természetes szaporodás.

A vándorlási egyenleg szintén negatív a Hevesi kistérségben: 2008-ban 327 fővel kevesebb volt az odavándorlások (állandó és ideiglenes), mint az elvándorlások (állandó és ideiglenes) száma. Boconádon, Erdőtelken, Erken, Tarnamérán és Zaránkon pozitív a vándorlási egyenleg, Tarnaörsön éppen azonos az el- és odavándorlások száma, a többi településen azonban negatív a mérleg. A kistérségi központban 126 fővel nagyobb az el-, mint az odavándorlások száma, és a másik városban (Kisköre) szintén jelentős a negatív vándorlási különbözet (-39 fő). A természetes fogyás mellett ez szintén hozzájárul a kistérség népességének csökkenéséhez, amelyet a gyerekszám növekedése sem képes ellensúlyozni: a magasabb státuszú lakosság igyekszik elhagyni a kistérséget, még Heves város sem vonzó, és valószínűsíthető, hogy a pozitív vándorlási egyenleggel rendelkező községekbe is elsősorban kényszerűségből költöznek az emberek.

A kistérség népességének iskolai végzettsége a megye és az ország felnőtt lakosságának átlagos iskolázottsági szintjétől jelentősen elmarad. A kistérségben a 15 éves és idősebb népesség 77 százaléka rendelkezik legalább nyolc osztályos végzettséggel (a megyei arány 85,6%, az országos 88,8%). A 18 évesek és idősebbek 19,8 százalékának van legalább középiskolai érettségije, miközben a megyei arány 33,4 százalék, az országos pedig 38,2 százalék. A 25 éves és idősebb népesség 5 százalékának van felsőfokú iskolai végzettsége, míg a megyében 9,9 százaléknak, az országban 12,6 százaléknak.

[9] A 2005-ös adatok forrása a Mikrocenzus, az előrejelzés forrása: TEIR (KSH Népességtudományi Kutató Intézet).

[10] A 2005-ös adatok forrása a Mikrocenzus, az előrejelzés forrása: TEIR, Területi munkaerőkínálati előreszámítás (KSH Népességtudományi Intézet).

4. sz. ábra: Iskolai végzettség a megfelelő korúak százalékában, 2001.

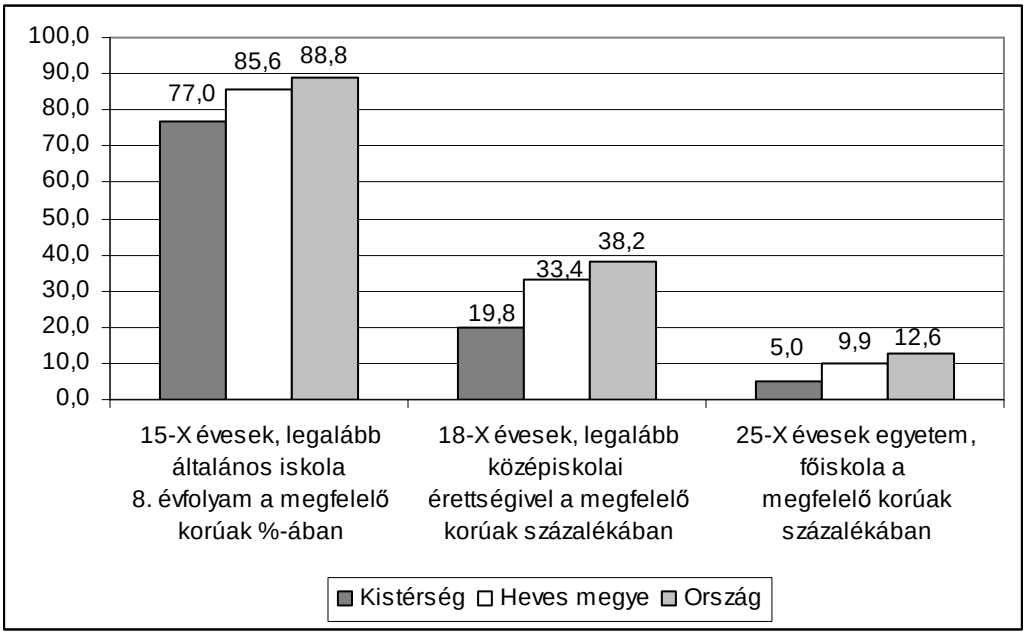

Forrás: Népszámlálás, 2001.

A népszámlálási adatok mellett a kistérségben élő gyerekes családokra reprezentatív adatfelvételből vannak információk a kistérség népességének iskolai végzettségéről. Eszerint a gyerekes családokban élő 15-64 évesek 8,3%-a jelenleg még tanul, 8,4 százalékuknak nyolc általános alatti, közel felüknek (45,8%) legfeljebb nyolc általános végzettsége van. Szakmunkásképzőt 22,4 százalék, egyéb középiskolát 11,1 százalék végzett, és 3,9 százalékuknak van diplomája.

5. sz. ábra: A kistérség gyerekes családjaiban élők iskolai végzettsége, 2009. (15-64 évesek)

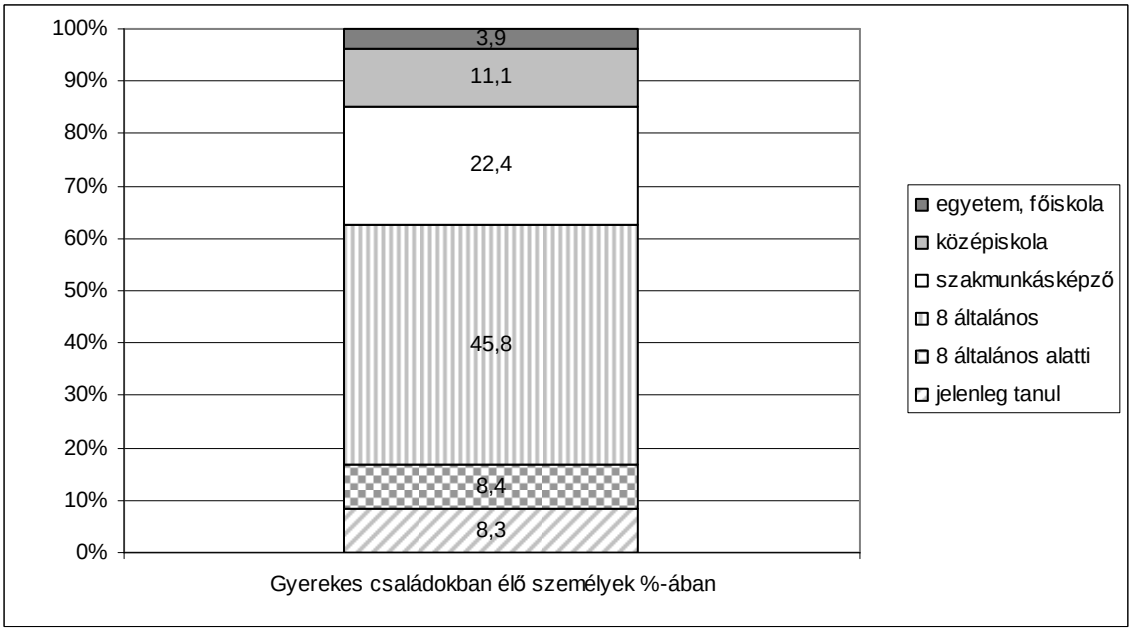

Forrás: Kistérségi adatfelvétel, 2009.

2.2. Cigány népesség

A Hazai Térségfejlesztő Rt. által készített, a „Heves megyei roma társadalom fejlődéséért" című stratégiai program (Veres at al. 2003) szerint összességében Heves megyében a cigányok számaránya meghaladja az országosat. A megyei átlagtól (4%) jelentősen (közel 8 százalékkal) eltér a Hevesi kistérség körzete, ahol ez az arány már 11,8%. A 2005-ben készült komplex kistérségi program adatgyűjtése alapján a becsült kistérségi átlag már 24%. Tarnabodon, Kömlőn, Erken, Tarnazsadányban a becsült arány meghaladja az 50%-ot, Átányban, Erdőtelken, Kiskörén, Tarnaörsön és Tiszanánán pedig 30% körüli. A 2009-ben készült, a kistérségben élő gyerekes családokra reprezentatív kérdőíves adatfelvétel szerint a gyerekes családok 43 százalékában van cigány családtag.

3. Gyerekes családok

A népszámlálás adatai szerint 2001-ben a Hevesi kistérség összes családjának 40 százalékában (4134 család) neveltek 15 évesnél fiatalabb gyereket, összesen közel 7400 főt. Ezeknek a családoknak mintegy felében (48,8%) egy, harmadukban (32,1%) kettő, és ötödükben (19,1%) három vagy több gyerek él. A kistérség családösszetétele némiképp eltér

országostól: Magyarországon az összes család 36,5 százalékában van 15 évesnél fiatalabb gyerek. A három vagy többgyerekes családok aránya azonban – a 15 év alatti gyereket nevelő családok százalékában – az országban mindössze feleannyi (10,4%), mint a kistérségben. A megyei adatok inkább az országoshoz hasonlóak: a családok 35 százalékában él 15 évesnél fiatalabb gyerek, és az ilyen korú gyereket nevelő családok 10,8 százalékában három vagy több gyereket nevelnek.

3. sz, tábla: Az összes és a 15 évesnél fiatalabb gyereket nevelő családok száma a gyerekek száma szerint, 2001.

Település	**15 évesnél fiatalabb gyereket nevelő családok száma**							**Családok száma, összesen**	**Családban élő 15 évesnél fiatalabb gyerek**
	Egy gyerekkel		**Kettő gyerekkel**		**Három és több gyerekkel**		**Összesen**		
	%	**szá-ma**	**%**	**szá-ma**	**%**	**szá-ma**			
Átány	41,6	77	30,3	56	28,1	52	185	451	369
Boconád	57,2	72	35,7	45	7,1	9	126	400	192
Erdőtelek	44,9	190	33,8	143	21,3	90	423	996	783
Erk	40,5	34	32,1	27	27,4	23	84	230	172
Heves	53,2	682	31,9	409	14,9	191	1282	3233	2151
Hevesvezekény	47,9	35	38,4	28	13,7	10	73	196	123
Kisköre	53,2	190	29,1	104	17,6	63	357	878	609
Kömlő	47,6	108	22,9	52	29,5	67	227	526	438
Pély	43,2	73	30,2	51	26,6	45	169	420	323
Tarnabod	35,2	31	31,8	28	33,0	29	88	178	190
Tarnaméra	48,5	97	43,5	87	8,0	16	200	512	321
Tarnaörs	44,8	91	30,5	62	24,6	50	203	536	377
Tarnaszentmiklós	51,4	56	30,3	33	73,4	20	109	277	192
Tarnazsadány	41,3	59	28,0	40	30,8	44	143	376	298
Tenk	50,7	74	37,0	54	12,3	18	146	354	240
Tiszanána	43,9	125	35,8	102	20,3	58	285	729	552
Zaránk	67,6	23	23,5	8	8,8	3	34	138	48
Összesen	**48,8**	**2017**	**32,1**	**1329**	**19,1**	**788**	**4134**	**10 430**	**7378**
Összes család (15 évnél fiatalabb gyerekkel) %-ában		*48,8*		*32,1*		*19,1*	*100*	-	-

Forrás: Népszámlálás, 2001.

A népszámlálás adati alapján az egyszülős családok aránya a 15 évesnél fiatalabb gyereket nevelő családok között a kistérségben 12,7 százalék, a megyében 15,3 százalék, míg az országos arány ennél valamivel magasabb (17,4%). Az adatfelvétel szerint 2009-ben a gyerekes családok 11,6 százaléka egyszülős. A 0-17 éves gyerekek 8,5 százaléka él ilyen családban.

3.1 A gyerekes családok anyagi helyzete, gyerekszegénység

2009-ben a gyerekes családok – a kérdőíves adatfelvétel alapján – 53,2 százaléka él a relatív szegénységi küszöb[11] alatt, és 34,1 százaléka abszolút szegény[12]. A szubjektív szegénységet mérő kérdésre a családok 23,1 százaléka válaszolta azt, hogy szegénynek tekinti családját, 67,4 százalékuk azt mondta, hogy „bizonyos szempontból" szegények, míg a fennmaradó 9,5 százalék nem tartja szegénynek családját. Ugyanakkor a családok 66 százaléka úgy gondolja, hogy a következő évben helyzetük romlani fog.

6. sz. ábra: Gyerekes háztartások szegénységi rátái kistérségi szinten 2009-ben és országos szinten 2007-ben, %

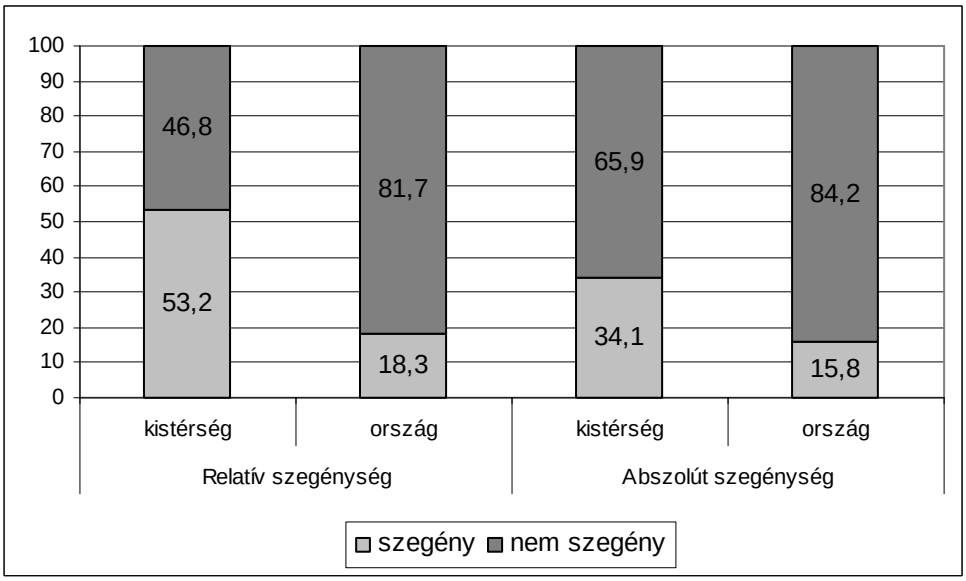

Forrás: Forrás: Kistérségi adatfelvétel 2009, TÁRKI Monitor 2007

3.2 Gyerekes családok alapvető szükségleteinek kielégítése, a családok depriváltsága

A gyerekes családok jövedelmi helyzete mellett a kérdőíves felmérés különböző mutatók mentén vizsgálta depriváltságukat is. Ennek egyik mutatója az, hogy a családok mekkora részének van elmaradása a lakásrezsivel, közüzemi díjakkal. A Hevesi kistérségben a családok 12,1 százalékának van áramtartozása, 4,6 százaléknak van elmaradása a vízszámlával, 15,9 százalék pedig a gáz díjával tartozik. Összességében a válaszadó családok közel egynegyedének (22,2%) van tartozása valamely közszolgáltató felé. A tartozás mértékét összesen tudjuk csak, amelyben a rezsitartozások mellett benne van egyéb adósság is

[11] Medián 60%-a alatti jövedelem, OECD1.
[12] A családban az egy főre eső jövedelem nem éri a nyugdíjminimum összegét (2009-ben 28.500 Ft-ot.)

(családnak, rokonnak, boltba); eszerint a családok közel háromnegyedének (73,5%) nincs tartozása. Az adóssággal rendelkező családok közel egytizedének (9,2%) adóssága húszezer forintnál kevesebb. Közel egyötödük húsz- és ötvenezer forint közötti, egynegyedük ötven- és százezer forint közötti és több mint egyharmaduk százötvenezer forintnál is több tartozást halmozott fel.

7. sz. ábra: Eladósodott családok aránya a tartozás mértéke szerint, 2009.

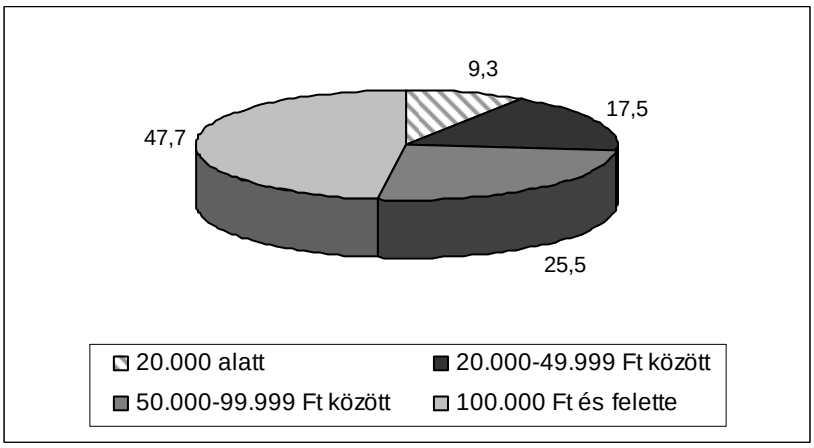

Forrás: Kistérségi adatfelvétel, 2009.

Másik három indikátort vizsgálva az látszik, hogy a családok egynegyedében (24,5%) előfordul, hogy nincs, vagy nem marad pénz élelmiszerre, amely igen megdöbbentő arány. Ezekben a családokban nehézséget okoz a mindennapi élelem előteremtése is. Hasonlóan fontos, hogy egytizedük nem tudja kiváltani a gyerekek gyógyszerét, és további 19,1 százalékuk egyáltalán nem is költ erre. A családok több mint felében (57,2%) a gyerekek évi egyheti nyaralására nincs pénz, 7 százalékuk pedig úgy gondolja, hogy a gyereknek nincs is szüksége üdülésre.

4. Foglalkoztatottság és munkanélküliség

A kistérség foglalkoztatási és munkanélküliségi mutatói jóval kedvezőtlenebbek az országos arányoknál: 2008-ban a kistérségi foglalkoztatási ráta (46,9%) majdnem 10 százalékkal alacsonyabb az országosnál (56,7). A munkanélküliségi ráta, amely a kistérségben 2002 és 2008 között kétszeresére emelkedett, 2,6-szor magasabb (20,8%), mint az országos ráta (8%). A megye foglalkoztatási helyzete is jóval kedvezőbb, mint a kistérségé. A megyei foglalkoztatási ráta 53,2%, a munkanélküliségi ráta 10,9%, amelyek nem sokkal rosszabbak az országos mutatóknál, elsősorban a fejlettebb kistérségeknek (Egri, Gyöngyösi, Füzesabonyi) köszönhetően. Az, hogy a Hevesi kistérség munkanélküliségi rátája a megyeinek is kétszerese, jelzi ennek a térségnek az egyik legégetőbb problémáját.

8. sz. ábra: A foglalkoztatási és munkanélküliségi ráta alakulása a Hevesi kistérségben

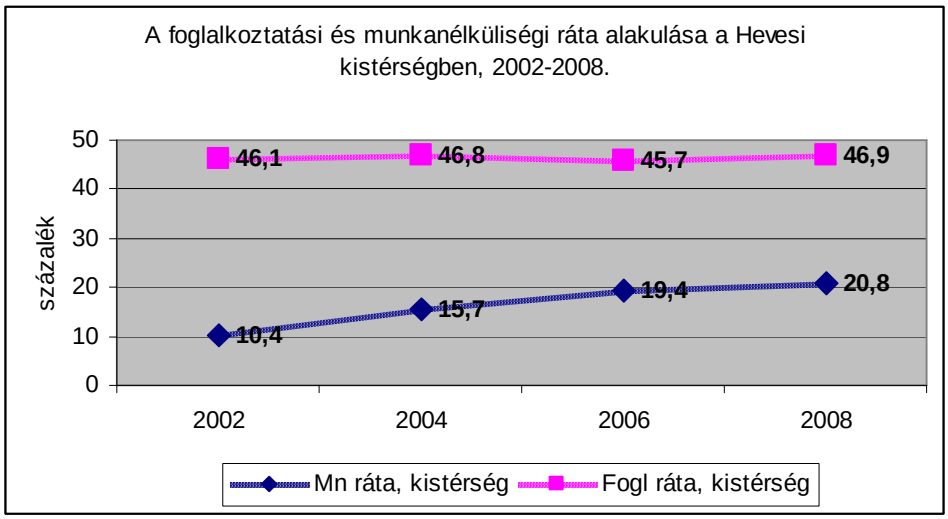

Forrás: ÁFSZ

9. sz. ábra: Foglalkoztatási és munkanélküliségi ráta a Hevesi kistérségben, Heves megyében és az országban, 2008.

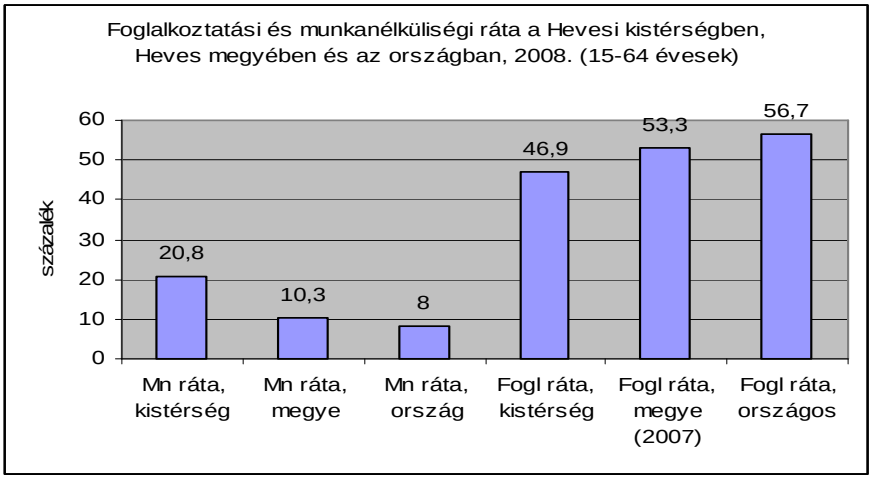

Forrás: ÁFSZ, KSH

Települési szinten nincsenek adatok a foglalkoztatási és munkanélküliségi rátáról (15-64 évesek között): az ÁFSZ relatív mutatója a munkavállalási korú népességgel számol[13]. Eszerint 2009-ben a kistérségben 15,8 százalékos a munkanélküliség. A legrosszabb helyzetű települések a foglalkoztatottság terén is Tiszanána (26,7 százalékos relatív mutató), Tarnaörs (22,6%), Kömlő (22,2%), Átány (21,2) és Tarnazsadány (20,1%), de hasonlóan magas – az országos mutatónak mintegy kétszerese – a munkanélküliség Erken, Kiskörén, Tarnaszentmiklóson, Hevesvezekényben és Pélyen. A kistérségen belül a legjobb helyzetben Boconád (9%), Tarnaméra (6,6%), Zaránk (10,9%) és Tenk (11,2%) települések vannak, a kistérségi központ (12,7%) a középmezőnyben foglal helyet. (A munkavállalási korú népességhez viszonyított országos munkanélküliségi ráta 8,1%, a Heves megyei 9,9%.)

A tartós munkanélküliek (legalább egy éve nyilvántartott) munkavállalási korú népességhez viszonyított aránya a kistérségben 5,3%, amely érték közel két és félszer magasabb a megyei átlagnál. A kistérségen belül – hasonlóan az előbbi munkanélküliségi adatokhoz – Tarnazsadányban (10,7%), Kömlőn (10,6%), Tiszanánán (9,4%), Tarnaörsön (9,8%) és Átányban (8,8%) a legrosszabb a helyzet; 10 százalékhoz közelít a tartós munkanélküliek aránya.

[13] Relatív mutató: nyilvántartott álláskeresők a munkavállalási korú (15-61 évesek) népesség százalékában. (ÁFSZ)

4. sz. tábla: Nyilvántartott álláskeresők mutatószámai, 2009.

Település	Nyilvántartott álláskeresők száma	Több mint 365 napja nyilvántartott	Munkavállalási korú népesség (15-61 évesek)	Relatív mutató	A relatív mutató országos mutatóhoz viszonyított aránya	Tartós munkanélküliek a munkavállalási korú népesség %-ában
Átány	194	81	917	21,2	2,6	8,8
Boconád	79	13	874	9,0	1,1	1,5
Erdőtelek	319	57	2297	13,9	1,7	2,5
Erk	104	40	555	18,7	2,3	7,2
Heves	950	354	7489	12,7	1,6	4,7
Hevesvezekény	66	12	459	14,4	1,8	2,6
Kisköre	402	116	2013	20,0	2,5	5,8
Kömlő	268	128	1206	22,2	2,7	10,6
Pély	148	34	1010	14,7	1,8	3,4
Tarnabod	61	15	445	13,7	1,7	3,4
Tarnaméra	75	11	1129	6,6	0,8	0,9
Tarnaörs	256	111	1132	22,6	2,8	9,8
Tarnaszentmiklós	97	29	589	16,5	2,0	4,9
Tarnazsadány	162	83	779	20,1	2,6	10,7
Tenk	92	8	820	11,2	1,4	0,9
Tiszanána	414	145	1549	26,7	3,3	9,4
Zaránk	27	4	247	10,9	1,3	1,6
Kistérség összesen	**3 714**	**1 241**	**23 510**	**15,8**		**5,3**
Heves megye	20 586	4 650	209 008	9,9	1,2	**2,2**

Forrás: ÁFSZ, Településsoros adatok, 2009.

A népszámlálás szerint 2001-ben a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya 54,4% volt, amely a megyei (45,2%) arányt majdnem 10 százalékkal, az országosat (40,1%) 14 százalékkal haladja meg. A kistérségi aránynál 13 településen magasabb a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya. A kedvezőtlen munkanélküliségi mutatóknak megfelelően 9 községben a háztartások több mint kétharmadában nincs foglalkoztatott, ugyanakkor Erk (70,5%) és Zaránk (70,9%) mutatója elsősorban nem a munkanélküliség miatt ilyen magas, sokkal inkább az időskorú népesség magas aránya okozza ezt.

5. sz. tábla: Foglalkoztatott nélküli háztartások száma és aránya, 2001.

Település	Foglalkoztatott nélküli háztartások száma	Összes háztartás száma	Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, %
Átány	385	555	69,4
Boconád	275	558	49,3
Erdőtelek	771	1305	59,0
Erk	222	315	70,5
Heves	1666	3943	42,3

Település	Foglalkoztatott nélküli háztartások száma	Összes háztartás száma	Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, %
Hevesvezekény	145	277	52,3
Kisköre	641	1160	55,3
Kömlő	425	647	65,7
Pély	347	591	58,7
Tarnabod	196	241	81,3
Tarnaméra	268	649	41,3
Tarnaörs	438	693	63,2
Tarnaszentmiklós	285	429	66,4
Tarnazsadány	325	482	67,4
Tenk	171	431	39,7
Tiszanána	616	983	62,6
Zaránk	173	244	70,9
Öszesen	7 349	13 503	54,4
Heves megye	56 217	124250	45,2
Ország	1 579 158	3 862 702	40,1

Forrás: Népszámlálás, 2001.

A kistérségi felmérés adatai is adnak képet a gyerekes családok jelenlegi foglalkoztatási, munkanélküliségi helyzetéről. Az adatok szerint a munkaintenzitás[14] értéke a családok 37,9 százalékában 0, 53,9 százalékában 0,1-0,9 közötti, és 9,2 százalékában 1 az értéke. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a gyerekes háztartások közel tizedére jellemző csupán, hogy a munkavállalási korú háztartástagok egész évben dolgoztak.

A foglalkoztatott nélküli háztartások arányáról szintén vannak aktuális információk az adatfelvételből: 2009-ben a gyerekes háztartások 38 százalékában nem volt foglalkoztatott, ez az országos – ugyancsak kedvezőtlen - adatokhoz viszonyítva (19%) is kiugróan magas.

5. Lakáskörülmények

A kistérség teljes lakásállománya 2007-es adatok szerint 14495 lakásból állt. A komfortfokozat két mutatója között jelentős különbségek vannak. A kistérség egészében a lakások egyharmada (33,8%) van rákötve a közcsatorna-hálózatra, amely arány az országos (69,8%) felét sem éri el. Ráadásul a települések között rendkívül egyenlőtlen a közmű

[14] A munkaintenzitási mutató a háztartás összes munkaképes korú tagjának munkavállalását veszi figyelembe. Értéke 0 és 1 között mozoghat, 0 ha nincs a háztartásban az adott évben dolgozó, 1 ha minden munkaképes korú személy egész évben dolgozik

elosztása: 14 településen egyáltalán nincs csatornahálózat, mindössze a két városban (Heves 76,4%; Kisköre 80,1%) és egy községben (Tiszanána 71,3%) van szennyvízelvezetés.

Az ivóvízzel jobban áll a kistérség: a lakások 91,5 százalékában van közüzemi ivóvízvezeték, ezzel nem sokkal maradnak el az országos átlagtól (94,7%). A települések mindegyikén van vezetékes ivóvíz, de a kistérségi átlagot csak hét, az országosat öt település éri el: 100 százalékos a lefedettség Kiskörén, és az országos arányt meghaladó Hevesvezekényben (99,4%), Tarnamérán (97,2%), Tiszanánán (99,7%) és Boconádon (96%).

Nem feltétlenül jelennek meg a hivatalos statisztikákban a szegregátumok építményei, amelyek többségében – a villanyon kívül – nincsenek civilizációs eszközök. Hevesen például, ahol a lakások 91,6 százalékában van ivóvíz, a lakosságnak mintegy tizede telepen él, és emellett is számos szegregált lakókörnyezet van még a kistérségben, komfort nélküli házakkal, alacsony státuszú, főként cigány lakossággal.

6. sz. tábla: A közcsatorna-hálózatba és az ivóvíz-hálózatba bekapcsolt lakások száma és aránya, 2007.

Település	Lakásállomány	Közcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások		Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások	
		száma	aránya, %	száma	aránya, %
Átány	589	0	0	509	86,4
Boconád	628	0	0	603	96,0
Erdőtelek	1 378	0	0	1238	89,8
Erk	372	0	0	294	79,0
Heves	4 175	3 189	76,4	3823	91,6
Hevesvezekény	313	0	0	311	99,4
Kisköre	1 225	982	80,1	1225	100,0
Kömlő	678	0	0	606	89,4
Pély	666	0	0	580	87,1
Tarnabod	279	0	0	220	78,9
Tarnaméra	705	0	0	685	97,2
Tarnaörs	756	0	0	714	94,4
Tarnaszentmiklós	446	0	0	304	68,2
Tarnazsadány	513	0	0	432	84,2
Tenk	451	0	0	425	94,2
Tiszanána	1 016	724	71,3	1013	99,7
Zaránk	305	0	0	274	89,8
Összesen	**14 495**	**4 895**	**33,8**	**13256**	**91,5**
Ország, 2007,			69,8		94,7

Forrás: TEIR, KSH Területi Statisztikai adatok, 2007.

A településsoros adatok mellett a 2009-es kérdőíves adatfelvételből vannak információk a kistérségben élő gyerekes családok lakáshelyzetéről, akiknek mindössze 0,3 százalékuk lakik önkormányzati tulajdonú lakásban. (87,3 százalékuk saját tulajdonú ingatlanban lakik.)

Az adatok szerint a családok 18,2 százaléka olyan lakásban vagy házban él, amelyben nincs vízöblítéses WC, valamint 17 százalékuk otthonában nincs fürdőszoba. A gyerekes családokban élő személyekkel számolva az arányok közel hasonlóak: 16,4 százalékuk WC nélküli, 15,3 százalékuk pedig fürdőszoba nélküli házban lakik. Az országban élő gyerekes háztartásokra vonatkozóan csak azt tudjuk, hogy 5,4 százalékuk otthonában nincs vízöblítéses WC[15].

A KSH által használt „zsúfolt" lakás[16] kategória előfordulása, amely azt vizsgálja, hogy mennyien élnek egy-egy lakásban, illetve az ott élőkre mekkora terület jut fejenként, jelentős. A családok 18,5 százaléka, a családban élő emberek él 24,5 százaléka él ilyen lakásban,

[15] TÁRKI Monitor, 2007.

[16] A KSH definíciója szerint zsúfolt, „szűk" lakás az a lakás, amelyben a szobánkénti laksűrűség meghaladja a két főt. KSH, Helyzetkép a lakásviszonyokról 1995.-2005

amely a lakáskörülmények igen kedvezőtlen szintjét mutatja. Ráadásul a zsúfoltság elsősorban a szegregátumokat jellemzi, ahol a civilizációs eszközök, a közműellátottság is hiányzik, vagy jóval kevésbé kiépített, mint a települések más részein.

A kérdőíves vizsgálat rákérdezett arra is, hogy a családok hogyan ítélik meg saját lakáshelyzetüket, otthonuk minőségét. A szubjektív lakáshelyzet négy dimenziójának[17] (a lakás nedves, dohos beázik; sötét, levegőtlen; rossz állapota miatt fennáll a kilakoltatás veszélye; rossz a közbiztonság) mindegyike a családok 1,5 százalékánál fordul elő. A négy közül legalább egy problémát a családok harmada (33%), kettőt 17 százalékuk, hármat 3,6 százalékuk említett. Problématípusonként elemezve a szubjektív lakáshelyzetet, az látszik, hogy a legtöbb családnak (38,8%) otthona nedves, dohos, illetve közel harmaduk (31,5%) említette, hogy lakókörnyezetében rossznak tartja a közbiztonságot. A családok 17,2 százalékának sötét, levegőtlen a lakása. A kilakoltatás veszélye „csak" a válaszadók 4 százalékát érinti, amely elsősorban annak köszönhető, hogy a kistelepülések viszonylag olcsó házai magántulajdonban vannak, gyakran generációk óta.

6. Képességek fejlesztése – gyerekek napközbeni ellátása és közoktatás

6.1. Az intézmények elérhetősége és általános adatai a kistérségben és a településeken[18]

A Hevesi kistérségben a **közoktatási** feladatot ellátó **intézmények** típusai:

- 5 székhelyóvoda, 6 tagóvoda
- 2 önálló óvoda
- 1 önálló iskola
- 5 székhelyiskola, 6 tagiskola
- 1 közös igazgatású intézmény (1 bölcsőde, 3 tagóvoda és 4 tagiskola)
- 1 ÁMK

[17] A KSH definíciója szerinti szubjektív lakásmutatók: Lakásukkal elégedetlen háztartások aránya, Lakáshelyzetén 5 éven belül változtatást, tervező háztartások aránya, Öt éven belül költözést tervező háztartások aránya az összes háztartáson belül. KSH, Helyzetkép a lakásviszonyokról 1995.-2005.

[18] Az adatok és információk forrása: TEIR, 2007, 2008, OKM oktatási statisztika, 2008. (és eredeti tükrök)

- 1 szakmailag önálló iskola (megyei fenntartású)
- 1 gimnázium, szakközépiskola, szakiskola
- 1 középiskolai kollégium – szervezetileg a Középiskolához integrálva
- 1 közös igazgatás alatt működő alapfokú művészetoktatási intézmény, 1 tagintézménnyel

A térségben működik még alapítványi fenntartású alapfokú művészetoktatást ellátó alternatív intézmény is.

A kistérség két településén, Hevesen (30 férőhely/36 beíratott gyerek) és – 2009. január 1-jétől – Tarnamérán (10 férőhely/13 beíratott gyerek) működik bölcsőde, összesen 40 férőhelyet biztosítva a kistérség mintegy 1700 0-3 éves kisgyerek számára. Ezzel a bölcsődés korú (0-3 éves) gyerekek 2,4 százalékának jut férőhely, illetve 2,8 százalékuk jár bölcsődébe. Ez a nagyon alacsony szint az országos aránytól is igen messze áll: 2007-ben a 0-3 év közötti gyerekek 6,4 százalékára jutott férőhely az országban. Családi napközi és egyéb alternatív napközbeni ellátás nincs a kistérségben.

Óvoda egy község kivételével (Zaránk) minden településen elérhető helyben, Zaránkról pedig – intézmény-fenntartási társulás formájában – Tarnamérára járnak át a gyerekek. Több település is társulásban biztosítja az óvodai ellátást, de helyi intézményeiket megőrizték, így a gyerekeknek nem kell utazniuk. A kistérség egészében 19 feladatellátási-hely működik. A 2008-as közoktatási statisztika szerint az 1737 óvodáskorú (3-6 éves) gyerekre 1375 férőhely jut, ugyanakkor a férőhely-kihasználtság „csak” 95,5 százalékos (1354 óvodába beíratott gyerek), elsősorban az eljáró gyerekek következtében, valamint azért, mert a hároméves gyerekek jelentős része nem jár óvodába. Az országban élő összes óvodáskorú (3-6 éves) gyerekre (383737 fő) 354267 férőhely jut. Az óvodába beíratott gyerekek száma (325677 fő) alapján a férőhely-kihasználtság csak 3,5 százalékkal alacsonyabb az országban (91,9%), mint a kistérségben.

Általános iskola Hevesvezekényen és Zaránkon nincsen, a többi településen elérhető legalább az alsó tagozat. Erken és Tarnaszentmiklóson csak négy évfolyam, máshol nyolc évfolyam működik. Iskolai napközis szolgáltatás tizenegy településen érhető el.

Az óvodához hasonlóan az iskolák egy részét is intézmény-fenntartó társulás formájában működtetik az önkormányzatok.

Az óvodás és iskolás gyerekek teljes létszáma közelíti az 5500 főt, közülük a hátrányos helyzetűek aránya 50% feletti. Kistérségi szinten átlagosan 30%-nál nagyobb a halmozottan hátrányos helyzetűek aránya is.

10. sz. ábra: A hátrányos helyzetű, a halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű óvodás és iskolás gyermekek településenkénti aránya a kistérségben

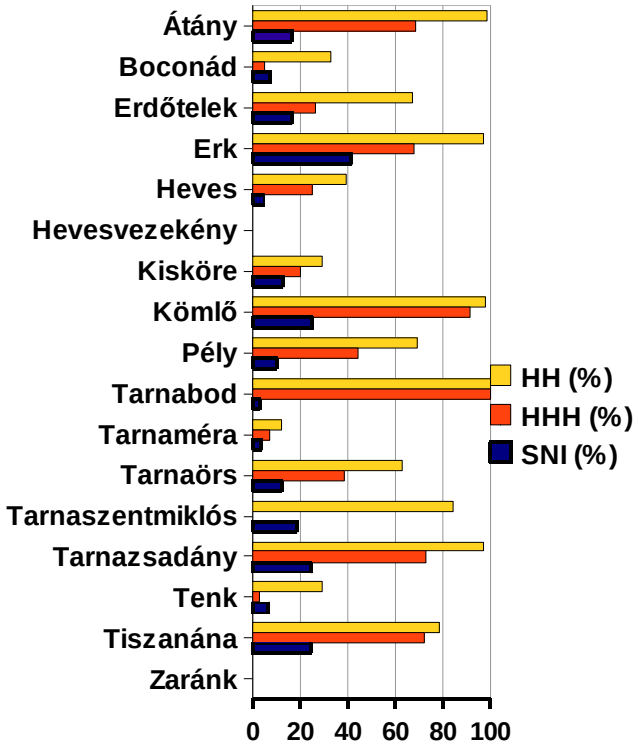

A kistérség egyetlen középiskolája a Hevesen működő Eötvös József Középiskola, amely gimnáziumi, szakiskolai és szakközépiskolai képzést nyújt. A 2009/2010. tanévben összesen 894 tanulót írattak be, akik között 43,5% a szakiskolai, 12,2% a szakközépiskolai, és 44,3% a gimnáziumi tanuló.

6.1.1. Óvoda

Az óvodáskorú gyerekek száma öt községben (Boconád, Hevesvezekény, Tarnaméra, Tarnaszentmiklós, Tenk) nem haladja meg a férőhelyek számát. Legkedvezőbb a helyzet Tarnamérán, ahol 38 óvodáskorúra 60 férőhely jut. Ebben a tekintetben Heves van a legrosszabb helyzetben: a 472 3-6 év közötti gyerek számára mindössze 371 férőhely áll rendelkezésre. A 104 százalékos férőhely-kihasználtság annak „köszönhető”, hogy mintegy száz óvodáskorú gyerek nem jelenik meg a helyi intézményekben (hároméves korban sok

gyerek nincs beíratva és jelentős a gyerekek eljárása is). A 3-6 éves gyerekek és a férőhelyek arányát vizsgálva kiugróan kedvezőtlen a helyzet Átányban, Erdőtelken, Kiskörén, Kömlőn és Tarnaörsön. A férőhely-kihasználtsági adatok ugyanakkor nem mindenhol mutatnak ilyen mértékű problémát, mert a települések között is jelentős az eljárás. Átányban például a magas gyerekszám és a kevés férőhely ellenére az óvoda kihasználtsága csak 80 százalékos, amelyhez az is hozzájárul, hogy a háromévesek nagy része nincs beíratva. A férőhelyek és az óvodai létszám összevetése azt mutatja, hogy hét településen (Erdőtelek, Heves, Kömlő, Kisköre, Tarnaörs, Tarnazsadány, Tenk) 100% feletti, egy községben (Erk) éppen 100 százalékos a férőhely-kihasználtság. Az okok egészen eltérőek: míg Tenkre a magasabb státuszú szülők más településekről is elviszik gyerekeiket, addig Erdőtelken, Hevesen vagy Kömlőn alapvetően a férőhely-hiány jelent komoly gondot. Tarnamérán szintén jelentős a bejáró gyerekek száma. A község elszívja a magasabb státuszú gyerekeket a környező településekről, de a helyi alacsony gyerekszám miatt a férőhely-kihasználtság így is csak 82 százalékos.

11. sz. ábra: Az óvodák kihasználtsága, 2008.

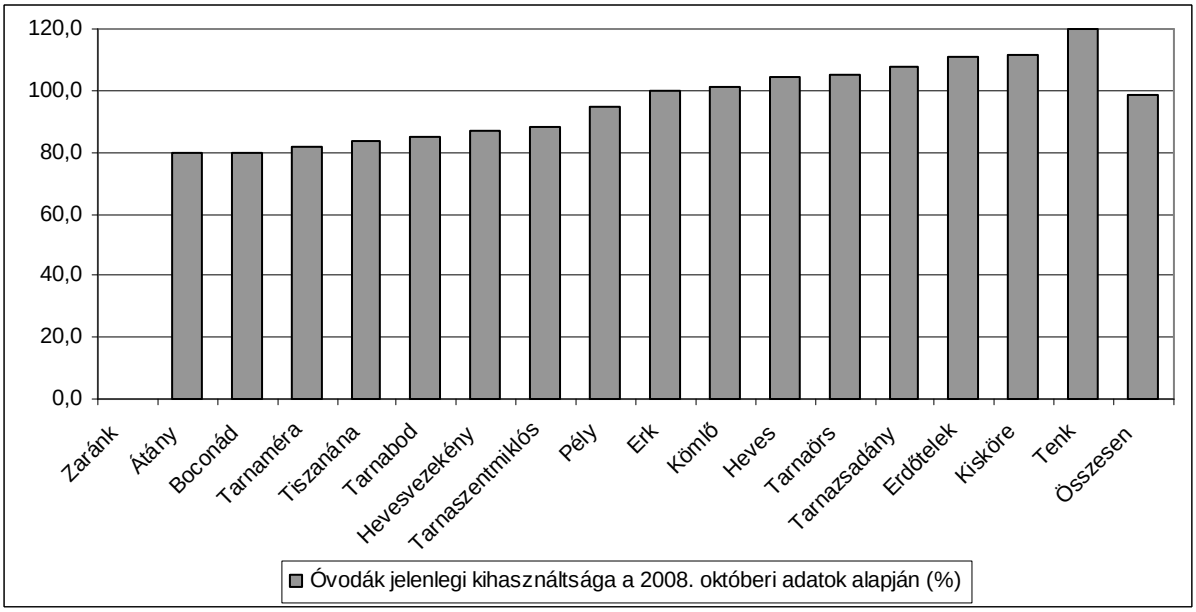

Forrás: TEIR, KSH Területi Statisztikai Adatok, OKM, 2008.

A kistérségi adatfelvétel szerint a Hevesi kistérségben az óvodás gyerekek közel fele (49,5%) cigány, amely egyrészt azt jelzi, hogy a gyerekek korcsoportjaiban jóval magasabb a roma arány, mint a teljes népességben. Szintén a kérdőíves felmérésből lehet tudni, hogy a kistérségben komoly gond a késői óvodakezdés. A szülők úgy emlékeztek, hogy a gyerekek mintegy kétharmada (58,7%) 3 évesen kezdte meg az óvodát, ugyanakkor közel egyötödük

(24,1%) 4 évesen, 16,8 százalékuk pedig 5 évesen kezdett óvodába járni. Ráadásul a – többségében halmozottan hátrányos helyzetű – cigány gyerekek jóval kisebb arányban (45,9%) kezdik az óvodát háromévesen, mint a nem cigány gyerekek (71,5%).

A kistérség óvodáinak többségében igen jelentős a hátrányos helyzetű és ezen belül a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek aránya. Két településen az óvodások mindegyike hátrányos helyzetű (Tarnabod, Tarnazsadány), négy településen a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek aránya is meghaladja a 90%-ot (az előző két településen kívül ez jellemzi Kömlő és Tiszanána óvodáját).

Sajátos nevelési igényű gyerekek óvodai nevelését a 16 óvoda közül 7 vállalja, összesen 73 gyerek részesül integrált foglalkozásban.

A kistérség óvodáiban összesen 53 csoportba járnak a gyerekek. Ez átlagosan 25,5 fős csoportlétszámot jelent, de a települések között nagyok a különbségek. Az összes óvodai csoport 96 százalékában (51 csoportban) az átlagos gyereklétszám meghaladja a 20 főt. Átányban, Erken és Tenken átlagosan 30-33 gyerekkel, Erdőtelken, Hevesen, Kömlőn, Pélyen, Tarnaörsön és Tarnazsadányban 26-29 gyerekkel működnek a csoportok. Az „ajánlott” 20 fős csoportlétszámot egyedül a boconádi intézmény nem haladja meg, ott a két csoportra éppen 40 gyerek jut. Az országban összesen 6020 óvodai csoport működik, háromnegyedük (74,4,%) húszfősnél nagyobb.[19]

A következő táblázat arra is felhívja a figyelmet, hogy a következő években, hét település egy kivétellel már jelenleg is nagy létszámú csoportokkal működő óvodájában, növekvő gyereklétszám várható. Ez, megfelelő fejlesztések hiányában a zsúfoltság fokozódását jelentheti.

[19] OKM, Közoktatási statisztikai adatok, 2008.

7. sz. tábla: Óvodai csoportok száma és az átlagos csoportlétszám, 2008.

Település	Csoportok száma	Óvodások száma	Átlagos csoportlétszám
Átány	2	60	30
Boconád	2	40	20
Erdőtelek	4	111	27,8
Erk	1	33	33
Heves	15	387	25,8
Hevesvezekény	1	26	26
Kisköre	5	118	23,6
Kömlő	3	76	28,5
Pély	2	57	28,5
Tarnabod	3	68	22,7
Tarnaméra	2	49	24,5
Tarnaörs	3	79	26,3
Tarnaszentmiklós	2	44	22
Tarnazsadány	2	54	27
Tenk	2	60	30
Tiszanána	4	92	23
Zaránk	nincs	nincs	Nincs
Összesen	**53**	**1354**	**25,5**

Forrás: TEIR, KSH Területi Statisztikai adatok, 2008.

A 19 feladatellátási-hely 79 százalékában (15 feladatellátási-hely) van számítógép. A boconádi, a tarnabodi és a tarnazsadányi intézményekben 2008-ban még nem volt számítógép.

6.1.2 Általános iskola

A Hevesi Kistérség Többcélú Társulásához csatlakozott települések önkormányzatai **intézményfenntartó társulási formák**at hoztak létre**.**

A Hevesi kistérségben például 5 db 2 iskolás intézményfenntartó társulás van. Négy esetben a diákok ténylegesen utaznak, egynél nem. intézményfenntartó iskolatársulások jelentős része gyakorlatilag kényszertársulásnak tekinthető, amely a beígért kiegészítő normatívák, illetve részben a nem elégséges gyereklétszám miatt jött létre. A társulások egy kisebb része két iskola által alkotott intézményfenntartó társulás, ahol társulás létrehozását a normatívák lehívásának lehetősége motiválta.[20]

- A hevesvezekényi általános iskola megszűnt, valamennyi tanköteles tanuló felvételét Heves biztosítja, a Körzeti Általános Tagiskolában.

20

- Zaránkon nincs általános iskola, sem óvoda, a gyermekek a két település között megkötött intézményfenntartói társulás alapján a Tarnamérai Általános Iskolába és Napsugár Óvodába járnak.
- A jászkiséri önkormányzat és a pélyi önkormányzat intézményfenntartó társulásban működteti óvodáját és iskoláját, ahol Jászkisér a gesztor.
- Tarnaszentmiklós iskolájával társult 2007-ben, Kiskörével megalakított intézményfenntartó társulásban működik. A felső tagozatos gyermekeket iskolabusz szállítja Kiskörére.
- Kiskörén található a mentoriskola, mely a Vásárhelyi Pál Általános Iskola nevet viseli.
- Tarnaörs-Boconád között 2007-ben óvodára és iskolára (ÁMK) intézményfenntartó társulás jött létre Tarnaörs székhellyel.
- Tiszanána-Kömlő között intézményfenntartó társulás van kialakulóban az óvodák és iskolák tekintetében Tiszanána központtal.
- Erk-Visznek között 2007-től intézményfenntartó társulásban működik óvoda és iskola, Visznek központtal.
- Tarnazsadányban az iskolában nemzeti, etnikai oktatás folyik, az iskola pedagógia programja, a Munkaiskola program. Regionális romonológiai munkaközösséget működtetnek. A három településről (Zaránkról, Hevesvezekényről, Tarnaszentmiklósról) a tanulók a Volán által üzemeltetett, a tanórai kezdéshez igazodó, a gyermekek szállítását biztosító busszal járnak óvodába, iskolába Tarnamérára, Hevesre és Kiskörére.

12. sz. ábra: A Hevesi kistérség általános iskoláiba járó tanulók néhány kiemelt jellemzője a 2007-es és a 2008-as tanév adatai alapján (százalékok)

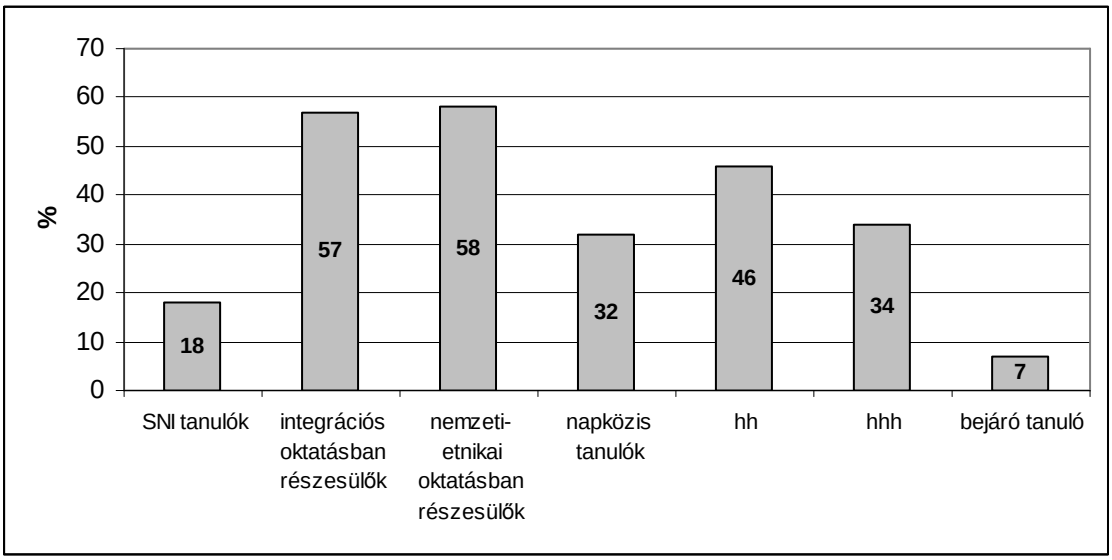

6.2. Iskolai teljesítmény

A 2008-as országos kompetenciamérés a szövegértés és a matematika alapján mérte fel a tanulók képességeit.[21] Eredményei a Hevesi kistérségben minden évfolyam esetében jelentősen elmaradnak a megyei és az országos teljesítmények átlagaitól. A 10. osztályos tanulók átlaga matematikából 437,5 pont a kistérségben, a megyében 481, az országban 490 pont. A szövegértés kistérségi átlaga 437,5 pont, a megyei átlag 487, az országos 497 pont.

A 8. évfolyamosok matematika teljesítményének átlaga 443,1 pont (a megyei átlag 492, az országos 497). Szövegértésüknek átlaga 456,8 pont (a megyei átlag 500, az országos 506). A hatodikosok eredménye szintén sokkal elmarad a megyei és az országos teljesítmények átlagától: a matematika átlaga 452,7 pont (a megyei átlag 494, az országos 499).

[21] „A 2008. évi Országos kompetenciamérésben 1699 fenntartó 3058 intézményének 3845 telephelye vett részt. A 6., a 8. és a 10. évfolyamon, a 2007 végén lezajlott iskolai adatfelvétel alapján összességében 326 687 tanuló részére küldött tesztfüzetet az Oktatási Hivatal. A felmérést minden 6., 8. és 10. évfolyamos tanuló megírta… A legjobb és a leggyengébb átlagos eredményt elért régiók között jelentős, a legtöbb esetben 30 pont feletti (egyharmad szórás körüli) különbségek vannak. A megyék közötti különbségeket tekintve, még ennél is nagyobb az átlagos eltérés, 32-51 pont között váltakozik.” Forrás: Országos kompetenciamérés, 2008. Országos jelentés. OKM, Oktatási Hivatal.

Szövegértésük átlaga 461,2 pont, a megyei átlag 515, az országos 519 pont. Összességében: az egyébként igen rosszul teljesítő Heves megyei diákok között is le vannak maradva a Hevesi kistérségben tanuló gyerekek, amely így felveti a kistérség iskoláinak minőségi kérdéseit.

13. sz. ábra: A kompetenciamérés eredményei a kistérségben, a megyében és országosan, 2008.

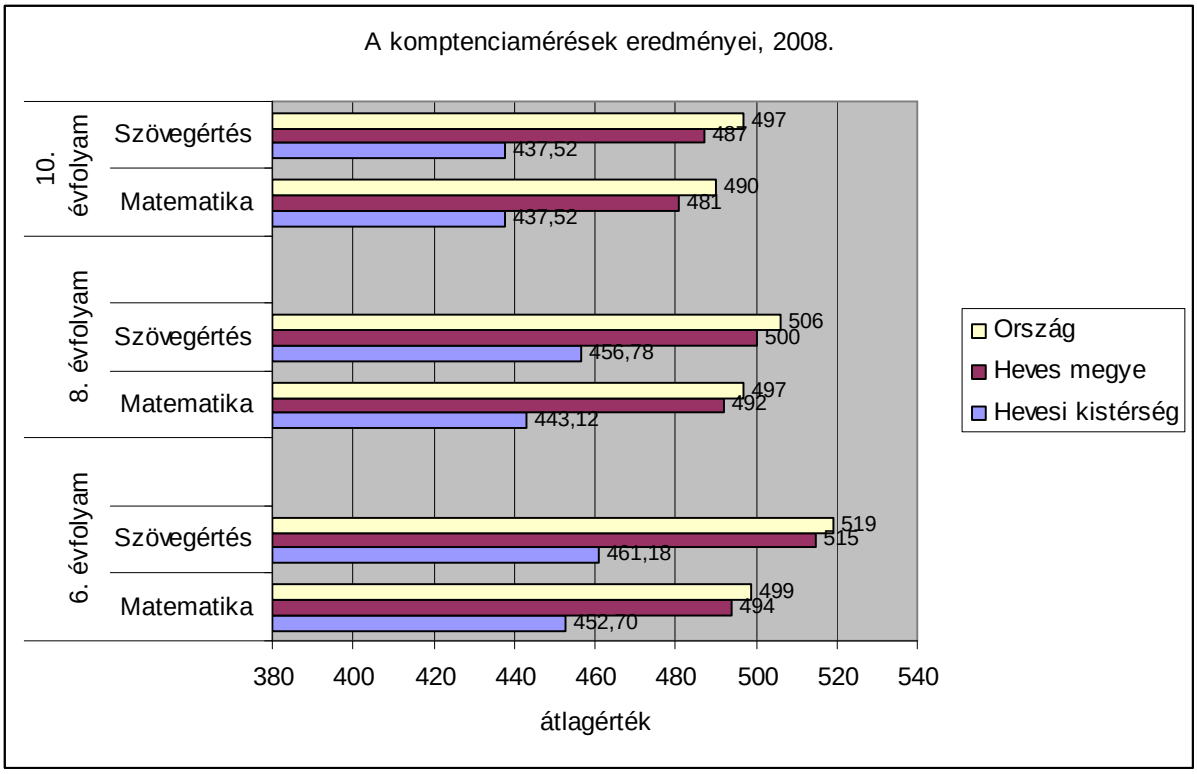

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2008. Országos jelentés. OKM, Oktatási Hivatal.

A kérdőíves felmérés a gyerekek tanulmányi eredményét, esetleges bukását, évismétlését kérdezte a szülők emlékezetére hagyatkozva, amelyet az is bizonytalanabbá tett, hogy alsó tagozatban szöveges értékelés van. Mindenesetre eszerint a hevesi kistérségben élő iskolás gyerekek 1,2 százalékának év végi tanulmányi eredménye elégtelen, 7,3 százaléknak elégséges, 25,1 százaléknak közepes, 40,1 százaléknak jó és 26,2 százalékának jeles volt. Ezekhez a viszonylag kedvező eredményekhez képest a szülők szerint a gyerekek 7,8 százaléka ismételt évet egyszer vagy többször eddigi iskolai pályafutása alapján.

6.3. Továbbtanulás, lemorzsolódás

A kistérségben élő 14-17 év közötti gyerekek 43,9 százaléka még általános iskolás, viszont 5,7 százalékuk nem jár iskolába. A gyerekek fele (50,3%) továbbtanul középiskolában: 10,2 százalék szakiskolában, 26,4 százalék szakközépiskolában és 13,7 százalék gimnáziumban folytatja tanulmányait. A középiskolába járók 20,3 százaléka jár szakiskolába.

6.4. Hozzáférés IT-eszközökhöz

A kérdőíves felmérésben a szülők arra a kérdésre válaszoltak, hogy az iskolás gyerekeknek van-e lehetősége számítógépet használni otthon vagy az iskolában. Eszerint a gyerekek 81,7 százaléka valahol hozzájut számítógéphez.

6.5. Pedagógiai szakszolgálat

A kistérségi társulás 2005-ben átvállalta a Nevelési Tanácsadó, és a logopédiai szakszolgálat **működtetését a Heves Megyei Önkormányzattól. A pedagógiai szakellátás így kistérségi feladatellátásban valósul meg, a hevesi székhelyű Nevelési Tanácsadó közreműködésével.**

A szakszolgálat szolgáltatásai vagy helyben, a településen vagy más telephelyen majdnem minden település gyerekei számára elérhetőek. Kivétel Boconád, ahol nem működik logopédiai ellátás. Az ellátás mértéke (óraszámok) azonban nagyon eltérő és a kistérségben élő gyerekek problémáit ismerve, elmarad a szükségletektől.

8. sz. tábla: A kistérségben működő szakszolgáltatások elérhetősége

település	**Nevelési tanácsadás**	**Logopédiai ellátás**
Átány	HM 3 ó	HM 3 ó
Boconád	M (10,1 km)	E
Erdőtelek	HM 5 ó	HM 3 ó
Erk	HM alkalomszerűen	H
Heves	H	H
Hevesvezekény	M (7,5 km)	M (7,5 km)
Kisköre	HM 5 ó	HM 6 ó
Kömlő	HM 6 ó	HM 3 ó

település	Nevelési tanácsadás	Logopédiai ellátás
Pély	M (13,1 km)	HM 2 ó
Tarnabod	HM 3 ó	HM 1 ó
Tarnaméra	M (13 km)	HM 4 ó
Tarnaörs	HM alkalomszerűen	HM 4 ó
Tarnaszent-miklós	M (12,1 km)	M (12,1 km)
Tarnazsadány	HM 4 ó	HM 3 ó
Tenk	M (8 km)	M (8 km)
Tiszanána	HM 4 ó	HM 6 ó
Zaránk	HM 4,1 km	HM 4,1 km

Forrás: Kistérségi közoktatási esélyegyenlőségi terv (2008)
Jelmagyarázat: **H**: Helyben; **HM**: Helyben, más településről kijáró szakember(ek), zárójelben: heti hány órában; **M**: Más településen (távolsága); **E**: ellátatlan

7. Gyerekes családokat célzó személyes szolgáltatások, szakellátások és támogatások

7.1. Személyes szolgáltatások, szakellátások, intézmények[22]

A Társulás 2006. júniusában a gyermekjóléti szolgáltatás ellátására, 2006. augusztusában a családsegítés feladat ellátására szerzett működési engedélyt. Innentől saját intézményeként működteti a Családsegítő és Gyermekjóléti szolgálatot. Az intézmény jelenleg 17 fővel működik Heves székhellyel, valamint Tarnazsadány, Tiszanána, Átány és Erdőtelek telephelyekkel. A gyermekjóléti szolgáltatás intézményi keretei között pszichológiai, fejlesztőpedagógiai és jogi tanácsadás működik. A családsegítő és gyermekjóléti szolgálat – telephelyeken keresztül – a települések mindegyikén elérhető.[23] Az egyes településeken a gyerekszámnak megfelelően, de a szükségletekhez nem igazodva – nagyon különböző időtartamban működik a szolgáltatás. A jelentős problémákkal küzdő Tarnabodon például, ahol a veszélyeztetett gyerekek száma meghaladja a 60 főt, csupán heti 12 órában van jelen a gyermekjóléti szolgálat munkatársa. A gyermekjóléti szolgáltatásokba a kistérségben élő 0-17 éves gyerekek (8624 fő) 9,1 százaléka (792 fő) volt bevonva 2007-ben. Az országos arány 6,4%. A családsegítő szolgáltatásait a korosztály 5 százaléka (432 fő) vette igénybe, az országos arány 2%.

[22] Az adatok és információk forrása: TEIR, Szociális Ágazati Információ Rendszer, 2007.,
[23] http://delheves.extra.hu/oldalak/int/int.html

9. sz. tábla: A kistérségben a gyermekjóléti szolgáltatás településszintű elérhetősége

település	**Óra/hét**
Átány	32,5
Boconád	12
Erdőtelek	20
Erk	12,5
Heves	80
Hevesvezekény	4
Kisköre	20
Kömlő	12
Pély	8
Tarnabod	12
Tarnaméra	8
Tarnaörs	28
Tarnaszent-miklós	8
Tarnazsadány	16
Tenk	2 hetente 1
Tiszanána	20
Zaránk	4

Forrás: Kistérségi adatszolgáltatás (2009)

A kistérségben 531 gyereket tartanak nyilván veszélyeztetettként (a 0-17 évesek 6,2 százaléka), 131 gyerek pedig védelembe vett (1,5%). Az előbbiek aránya a kistérségi családok helyzetét ismerve meglepő módon alacsonyabb az országos mutatónál (10,5%), utóbbiak aránya pedig csak kevéssel haladja meg azt (1%) a 2007-es adatok szerint.

Három településről (Tarnaméra, Tarnazsadány, Zaránk) nincsenek adatok, pedig valószínűsíthető, hogy Tarnazsadány alacsony státuszú lakosságában nem elhanyagolható a védelembe vett gyerekek száma. A 2007-es adatok szerint Tarnabodon a legmagasabb a veszélyeztetett gyerekek aránya (21,6%). Az utána következő legkedvezőtlenebb arány 14% (Zaránk), majd Erk (9,8%), Átány (9,3%) és Tarnaörs (9%) következik. A veszélyeztetett gyerekek aránya Boconádon és Tenken (0,8-0,8%) a legalacsonyabb, és szintén kicsi – három százalék alatti – az arányuk Tarnamérán (1,9%), Kiskörén (2,2%), Kömlőn (2,2%) és Tarnaszentmiklóson (1,9%). A veszélyeztetett gyerekek aránya Hevesvezekényben a legmagasabb (7,2%). Ezt követi Tiszanána (4,3%), majd négy olyan település, ahol 2% feletti az arány (Kisköre, Erk, Kömlő, Tarnaszentmiklós). Boconádon és Hevesen 1 százaléknál kevesebb a veszélyeztetett gyerekek aránya, míg Tenken az adatok szerint egyetlen ilyen gyerek sem él.

10. sz. tábla: Veszélyeztetett és védelembe vett gyerekek száma és aránya, 2007.

Település	Veszélyeztetett gyerekek		Védelembe vett gyerekek		0-17 évesek száma
	száma	a 0-17 évesek %-ában	száma	a 0-17 évesek %-ában	
Heves	176	7,3	21	0,9	2400
Kisköre	15	2,2	14	2,0	689
Átány	44	9,3	4	0,8	473
Boconád	2	0,8	1	0,4	249
Erdőtelek	53	6,5	15	1,8	813
Erk	26	9,8	7	2,7	264
Hevesvezekény	11	8,8	9	7,2	125
Kömlő	13	2,2	13	2,2	594
Pély	18	4,5	5	1,3	397
Tarnabod	67	21,6	3	1,0	310
Tarnaméra	6	1,9	n.a.	-	319
Tarnaörs	41	9,0	6	1,3	456
Tarnaszentmiklós	5	2,4	5	2,4	212
Tarnazsadány	20	5,7	n.a.	-	351
Tenk	2	0,8	0	0,0	255
Tiszanána	23	3,5	28	4,3	653
Zaránk	9	14,0	n.a.	-	64
Összesen	**531**	**6,2**	**131**	**1,5**	**8624**

Forrás: TEIR adatbázis, 2009.

A lakosságszámtól függetlenül biztosítandó szociális alapszolgáltatások (házi segítségnyújtás, étkeztetés) egyetlen kivétellel minden településén elérhetők: Tarnazsadányban nincs házi segítségnyújtás. A családsegítő és gyermekjóléti szolgálat – ahogy fentebb szerepel – kistérségi társulás formájában működik, és lefed minden települést. Az idősek nappali ellátását, amely 3000 fő felett kötelező, hat település (Átány, Erdőtelek, Kömlő, Tarnaszentmiklós, Heves és Zaránk) biztosítja, valamint az utóbbi két településen idősek otthona is működik. Falu-vagy tanyagondnoki szolgáltatás 2007-ben sehol nem működött a kistérségen belül. Jelzőrendszeres házi segítségnyújtást népességszáma alapján egyedül Hevesnek kellene biztosítania, de – 2007-es adat szerint – erről nem gondoskodik.

7.2. A szociális támogatások, segélyezés a kistérségben és a településeken

11. sz. tábla: Segélytípusú ellátásokban részesülők száma a kistérség településein, 2007.

Település	Rendszeres szoc. segély, 2008.*	Rendszeres szoc. segély, átl. szám	Rszs-ek közül közcélú, átl. szám	Rszs-ek közül foglalkoztatásban részt vevő	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, átl. szám	Lakásfenntartási támogatás, átl. szám	Szoc. étkeztetésben részt vevők	Rgyk-ban részesülő családok száma
Átány	111	146,5	20,0	30,0	158,0	355,0	68,8	2,0	133,0
Boconád	11	18,0	1,0	5,0		57,0			25,0
Erdőtelek	92	78,9	17,0	32,0		428,0	360,0		195,0
Erk	25	76,0	36,0	61,0		199,5	111,5		92,0
Heves	437	489,1	43,0	111,0	322,0	955,0	19,2	8,0	380,0
Hevesvezekény	3	12,9	5,0	5,0		38,5	16,5	3,0	19,0
Kisköre	187	267,0	43,0	204,0	2,0	435,0			202,0
Kömlő	228	247,0	48,0	67,0	247,0	533,5	241,0	5,0	231,0
Pély	39	65,8	14,0	15,0		263,5	123,9		109,0
Tarnabod	53	57,3	53,0	86,0		260,0	105,	3,0	97,0
Tarnaméra	4	8,3	1,0	1,0		41,5	,01	2,0	19,0
Tarnaörs	109	142,2	16,0	50,0		254,0	279,7	1,0	123,0
Tarnaszentmiklós	33	51,0	14,0	14,0		70,0			51,0
Tarnazsadány	141	291,3	8,0	8,0		148,0	142,0		111,0
Tenk	5	9,9	9,0	16,0	991,0	91,5	57,5		45,0
Tiszanána	177	212,0	216,0	272,0		416,0	233,9		176,0
Zaránk	5	7,0	3,0	6,0	15,0	16,0	4,0		7,0
összesen	**1660**	**2180,2**	**547,0**	**983,0**	**1735,0**	**4562,0**	**1762,9**	**24,0**	**2015,0**

** TEIR, OMMK, 2008. 4. negyedév*
Forrás: TEIR, Szociális Ágazati Információs Rendszer, 2007.

A kérdőíves felmérés adataiból az látszik, hogy a gyerekes családok 10 százalékában kap valaki szociális segélyt. Közel egyötödükben (19,1%) valaki május óta részt vesz, vett közfoglalkoztatásban. Lakásfenntartási támogatást a családok 19,7 százaléka kap. A családban élő személyeket tekintve: 10,8 százalékuk kap rendszeres szociális segélyt, 4,5 százalékuk vesz részt közfoglalkoztatásban.

A családok a legnagyobb arányban (46,4%) a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülnek vagy részesültek. Utána következik a rendszeres szociális segély, majd a lakásfenntartási támogatás: előbbit 29%, utóbbit 27,4 százalék kapta korábban vagy kapja jelenleg is. Az elutasítások aránya a lakásfenntartási támogatásnál a legjelentősebb (8,4%). Közgyógy igazolvány iránti kérelem elutasítása a családok 3,1 százalékában fordult elő.

12. sz. tábla: Egyes segélytípusok ismertsége, hozzáférés a segélyekhez és elutasítások aránya a gyerekes családok között, 2009. (Gyerekes családok %-ában)

Segélytípus	Nem ismeri	Nem kért	Elutasították	Kap/kapott	Összesen
Ápolási díj	13,4	79,6	3,2	3,7	100,0
Álláskeresési járadék	5,1	65,7	3,2	26,0	100,0
Rendszeres szoc. segély	4,0	65,0	2,1	29,0	100,0
Rendsz. gyermekvédelmi kedvezmény	9,0	40,3	4,3	46,4	100,0
Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás	15,3	64,3	4,2	16,3	100,0
Lakásfenntartási támogatás	5,0	59,2	8,4	27,4	100,0
Közgyógyellátás	4,8	78,2	3,1	14,0	100,0
Egyéb rendszeres segély	7,0	85,5	4,3	3,1	100,0
Egyéb rendkívüli segély	8,5	82,7	4,5	4,3	100,0

Forrás: Kistérségi adatfelvétel, 2009

13. sz. tábla: Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek aránya településenként, 2007.

Település	rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek száma	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők a 0-17 évesek között (%)
Átány	343	72,5
Boconád	70	28,1
Erdőtelek	411	50,6
Erk	178	67,4
Heves	1007	42,0
Hevesvezekény	61	48,8
Kisköre	189	27,4
Kömlő	510	85,9
Pély	259	65,2
Tarnabod	300	96,8
Tarnaméra	44	13,8
Tarnaörs	254	55,7
Tarnaszentmiklós	125	59,0
Tarnazsadány	179	51,0
Tenk	101	39,6
Tiszanána	456	69,8
Zaránk	22	34,4
Összesen	**4509**	**52,3**

8. Egészségesebb gyerekkor

8.1. Egészségi állapot, egészséges születés mutatói

A kérdőíves adatfelvételből vannak információk az egészségi állapotra és az egészséges születésre vonatkozóan. Fontos, hogy a szülők válaszai nem feltétlenül adnak pontos képet erről a területről, mindenestre tájékoztató jelleggel hasznosak lehetnek ezek az adatok. A szülők visszaemlékezései szerint a Hevesi kistérségben a gyerekek 10,7 százaléka volt koraszülött. A korai gyerekvállalás aránya 4,6 százalék.

A szubjektív egészségi állapotát csak a kérdezetteknek tudjuk, akik rendszerint a szülők, ritkább esetben a nagyszülők. Így a Hevesi kistérségben a megkérdezett 1727 felnőttről kaphatunk képet, aszerint, hogy milyennek ítélik ők a saját egészségüket: 6,1 százalékuk nagyon rossznak, 4,6 százalék rossznak, 34 százalék közepesnek tartja egészségi állapotát, ugyanakkor a többiek jónak (35,3 %) és nagyon jónak (20%) gondolják.

8.2. Intézmények és szolgáltatások[24]

A kistérség 17 településére összesen 18 működő házi orvos jut, de a megoszlás igen egyenlőtlen: öt településen (Hevesvezekény, Kömlő, Pély, Tarnabod, Zaránk) nincs orvos, Erdőtelken, Tiszanánán és Kiskörén viszont kettő is működik. A kistérségi központban négy házi orvos látja el a betegeket. A kistérség egészét tekintve a 18 házi orvosra 35476 fő jut, így egy orvosra átlagosan 1971 beteg ellátása tartozik. (Az országos adat 1744 fő / háziorvos.)
Házi gyerekorvossal nagyon rosszul áll a kistérség. Egyedül Hevesen rendel két gyerekorvos, illetve egy orvos Erdőtelken, máshol nincs. Így elvben ennek a három orvosnak kellene ellátnia a mintegy 8600 főnyi 17 év alatti gyereket. Ez azt jelenti, hogy egy gyerekorvosra átlagosan 2867 gyerek jut a kistérségben, míg az országban ez az érték 938 fő.
Négy településen (Boconád, Hevesvezekény, Tarnabod, Zaránk) betöltetlenek a védőnői álláshelyek. Erdőtelken, Tiszanánán és Kiskörén kettő, Hevesen hat védőnő lát el szolgálatot. A kistérségben összesen 21 betöltött védőnői álláshely van, így egy védőnőre átlagosan 411 gyerek jut.

[24] Az adatok forrása (a fogászat kivételével): TEIR adatbázis, 2009.

Fogászati rendelés nyolc településen van; Hevesen három, a kistérség másik városában, Kiskörén egy, valamint Átányban, Erdőtelken, Kömlőn, Pélyen, Tarnamérán és Tarnaörsön szintén elérhető fogorvos.

Összesen nyolc gyógyszertár működik a kistérség hét településén. Hevesen kettő, Erdőtelken, Kömlőn, Tarnamérán, Tarnaörsön, Tiszanánán és Kiskörén egy-egy.